נפשי שמתני

לעולם של התבוננות והקשבה

© כל הזכויות שמורות
דורון אברהם

עיצוב גרפי: צבי בריגה 055-6841208

תוכן העניינים

הקדמה

פרק א' – פתיחת הסוגר

פרק ב' – ראשית גלוי העולם הפנימי

פרק ג' – הכנה לצמיחה הפנימית

פרק ד' – התעוררות הדמיון

פרק ה' – הדמיון כמעבר

פרק ו' – דמיון ומדע

פרק ז' – שכל של חיים

פרק ח' – התנוצצות השכל על הדמיון

פרק ט' – אור השכל

פרק י' – המידות האלוהיות

פרק יא' – מתוך המרירות

פרק יב' – חיים של רצון

מצוות אהבת ה'

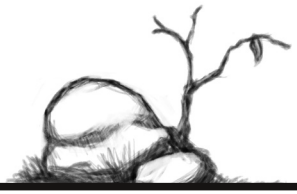

הקדמה

אחרי אלפיים שנות גלות , שבנו בחזרה לארצנו, לביתנו.
אך הפלא ופלא למרות צפייתנו הגדולה בכל שנות הגלות הקשות והמרות, לשוב לארצנו ולבנות את בית חיינו, הבית איננו נבנה, ולא בגלל שום סיבה חיצונית בה אנחנו יכולים לתלות את האשמה.
אילו בית המקדש היה רק בית גשמי שאליו ציפו והתפללו אבותינו בכל שנות גלותם, זה באמת היה דבר שלא יעלה על הדעת שלא נבנהו ברגע הראשון שרגלנו דורכת בארץ ישראל.
אך האמת היא, שבית המקדש הגשמי הוא רק ביטוי מופלא לעולם הרוחני הפנימי שיכול להבנות בשלמותו בכל יהודי ויהודי בהיותנו בארצנו.
אם כן, מובן מדוע בניית בית המקדש בפועל מתעכבת, שכן לבנות בית גשמי זהו דבר פשוט מאוד, במיוחד עם כל האמצעים הטכנולוגים הקיימים כיום, אך לבנות בית לה' עמוק בליבנו ונפשנו זהו דבר הדורש מאיתנו להיפתח לעולם חדש שכלל וכלל לא הכרנו בהיותנו בגולה ורק ציונים וצללים ממנו היו קיימים לנו בהיותינו נטושים מעל אדמתנו.
בגלות לא הכרנו לעומק עולם זה בשל היות אדמת ארץ העמים ואוירה

מנוגדים לאופיינו ומהותנו ולא אפשרו להם את צמיחתם הטבעית, אך ארץ ישראל היא ארצנו והיא המקום בו נשמתנו יכולה לפרוח ולצמוח על פי טבעה האמיתי הטמון בה.

הסיבה שצמיחה זו כה מתעכבת למרות חזרתנו לארצנו היא התרגלותנו לאוויר ארץ העמים, איננו מפנימים שבאמת חיים גדולים ומפוארים ראויים לנשמתנו, חיים שאינם מזכירים כלל את אותם החיים המרוכזים כל כולם רק בחיצוניות ובשטחיות, אלא נתונים הם בעומק הטוב הצפון בנשמותינו ומעודדים את התגלותו.

העבודה על העולם הפנימי הינה עבודה הדורשת מוכנות להיפתח לעומקים חדשים בנפש ורצון איתן לרומם את מציאותינו להיות בית ומשכן לקראת אור ה' שיופיע בה במהרה בימינו.

בחיבור זה ניסיתי לתת מספר שלבים שיוכלו לקדם אותנו, ולפתוח את לבנו לאותה העבודה העמוקה והפנימית.

מומלץ מאוד לא לקרוא ספר זה במהירות ובזריזות, זהו ספר המיועד בעיקרו לעבודה פנימית ודורש הדרגה ונתינת מקום ומרווח להפנמה ועיכול פנימיים.

הפרקים הראשונים אומנם פשוטים ונעימים להבנה אך גם בהם אין לרוץ, שכן על אף פשטותם, עמוקה וחשובה מאוד העבודה המבוארת בהם, ובלעדיה כמעט ולא תתאפשר הבנה אמיתית של המבואר בהמשך.

כל שכן הפרקים שלאחר מכן העוסקים בענייני השכל והרצון, שיש לקוראם לאט לאט כל נושא לגופו, ולהתייעץ בעניינים הקשים עם בעלי הבנה והשגה בתחום.

אני שב ומדגיש, אין מטרת ספר זה למצות עד תום את נושא ההתבוננות אשר רחב הוא מיני ים ועמוק עד בלי סוף ודי כלל וכלל, אלא לתת פתח ראשוני ובסיסי המאפשר כניסה ומפגש עם עולם מופלא זה, ולהראות כיצד שייך הוא באמת לכל אחד ואחת מאיתנו, ומתאים לצמיחתם הטבעית והבריאה של הנפש והנשמה, וכן להראות כיצד העונג הפנימי שבליבנו מתעלה על ידה בשמחה ובצהלה.

אך כמובן שאת עיקר הפירות יקצרו כל אחד ואחת בעבודתו הפרטית, וכל אחד ממקומו יגלה כיוונים שונים של התבוננויות, ויקבל את האורות המתוקים בכליו שיצבעו אותם בצבעם הייחודי.

דבר אחרון.. חשוב לי מאוד לומר לך קורא יקר ונעים, שלא כתבתי את הדברים משכלי והבנתי בלבד, צעקת ליבי היא אשר עוררה ודחפה אותי לעורר את עצמי ואת עם ישראל לעבודה של התבוננות, ביושר ובעמקות טבעית ואותנטית, ורצוני ותפילתי שהדברים יגעו בלבך שלך ולא רק בשכלך והבנתך, וממקומך והרגשתך תראה בעזרת ה' אור גדול!! בהצלחה.

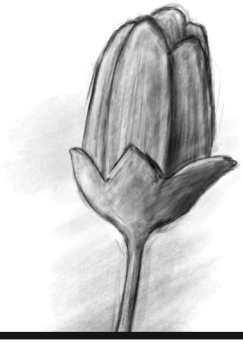

א | פתיחת הסוגר

משל בית הכלא

מספרים על בית כלא שתנאי העבודה והשכר לא מצאו חן בעיני העובדים והסוהרים אשר בו, ובשל כך החליטו כולם כאחד להתפטר.
כך, ביום בהיר אחד, עזבו כולם את בית הכלא ללא התראה מוקדמת, ואפילו לא טרחו לנעול את תאי האסירים והשאירו אותם פתוחים לרווחה.
מה רע ומר היה גורל האסירים שכלל לא ידעו על כך שתאיהם פתוחים לרווחה, וזמן כה רב נשארו כלואים בתוכם, רעבים וצמאים, בחוסר ידיעה שבלי מאמץ מיוחד יכולים הם לצאת לחופשי.

המציאות הרמונית, ואנחנו?

זהו משל, והוא אינו מדבר על מישהו אחר, הוא מדבר על כל אחד ואחד מאתנו.
מהי סביבת חיינו? בואו ונתבונן קצת: נתחיל מהקרוב ביותר, מהגוף שלנו -
יש לנו רגליים ללכת, ידיים למשש, אוזניים לשמוע, אף לנשום ולהריח,

עיניים לראות, פה לדבר ולאכול מאכלים טעימים, מערכת עיכול, לב המזרים דם דרך כל מערכת הווריד‌ים והעורקים לכל חלקי גופינו, מוח לחשוב להשכיל ולהכיר, ובחכמה הרבה אשר בו מנצח הוא על כל מערכות הגוף כולם בהרמוניה מופלאה.

נמשיך מעבר למציאותינו הפרטית ונראה כיצד הרמוניה זו מתגלה היא בבריאה כולה בקשרים הארוגים בין הבריות כולם בסדר ובהדרגה - יש מסביבנו משפחה וחברים העוטפים אותנו בחום ובאהבה, העם שלנו מעניק לנו יסוד כלכלי בטחוני ואידיאולוגי, האנושות כולה מוסיפה בעולמינו אושר וחכמה, ישנם חיות רבות ומגוונות הממלאות את הבריאה בצהלת חיים ושמחה, צמחים ועצים המעניקים לעולם פירות טעימים, זרימה, טבעיות ואוויר זך ונקי, יבשות וימים, וכל זה בכדור הארץ אחד ויחיד, וסביבו מאירה ומחממת השמש, וכן מאירים הירח והכוכבים ובמערכותיהם וסיבובם סביבנו קיום העולם נשמר ומתקיים.

הכל חי כיצירה אחת שלמה, אחידה, אורגנית והרמונית, מכוח אחד המזרים שפע פנימי של חיים בכל ומאחד ומקיים את הכל בטוב ובהנהגה שלמה ומדויקת.

ואנחנו? בהרגשתנו ובתודעתנו חיים כאילו ה"אני" הוא המציאות היחידה הקיימת, כאילו אין עוד מבלעדי האושר האישי והמצומצם הנתפס בהרגשתי הפרטית, כאילו אין יחס והשפעה לכל הבריאה כולה על מציאותינו ויחס והשפעה מצידינו על הבריאה כולה.

לוקחים אנו בצורה חיצונית את השפע הרב ולא מיטיבים לרוממו ולהתענג בעומק החיים הטמון בו ולהחזיר על ידו עונג ושמחה בחזרה לבריאה כולה, ובכך נותרים אנו כלואים ומבודדים בכלא הפרטיות הנדחה.

הנפש שואלת

שמא נגיד: נכון, אבל מה לעשות, כאלה אנחנו?.... כאן בדיוק צריכים אנחנו לשאול את עצמנו את השאלה הנוקבת - האם באמת כאלה

אנחנו? האם כל מציאותנו היא רק מה שנראה כלפי חוץ?
האם אין לנו חלק משמעותי ומרכזי בהרמוניה המופלאה של הבריאה ותמיד נאלץ לראותה רק מבחוץ אלינו?
האם כל האושר הפנימי הממלא את תוכיות ההוויה כולה איננו שייך לנו?
שאלות נוקבות אלו נובעות מהעומקים הפנימיים ביותר בנפש ובתוכה מונחת הוודאות החזקה מכל- שלאדם לא רק חלק באותה ההרמוניה, אלא שותפות מלאה ישנה בינה לבינו וביכולתו להתרומם למעמקים אלו אם רק ילמד להקשיב ולהתבונן פנימה.

ב | ראשית גלוי העולם הפנימי

בשביל להפנים זאת היטב, ולהרגיש באופן מוחשי מעט מזעיר מגדולת נשמתנו, נשים לב לכוחותינו הפנימיים הקשורים ביותר לעצם מציאותנו, ונראה איך שהם - בפוטנציאל הטמון בהם - כלל וכלל אינם כוחות של מציאות פרטית ונפרדת.

הדמיון

ראשית, כוח הדמיון. כמה רחב וגדול הוא, יכול אדם להיות בתל אביב ולדמיין את עצמו בירושלים, כאילו כלל אין גבול של מקום בפניו.
וכן יכול האדם לשוות לנגד עיניו את כל העולם כולו על כל נבראיו הרבים, וכל זה בתוך האדם עצמו בכוח הדמיון.
והאם עדיין נמשיך לטעון שכאלה אנחנו - קטנים ומצומצמים? האם עדיין לא נפנים כיצד יש בתוכנו פוטנציאל של קשר לכל הברואים כולם?
אמנם נכון, בחוסר האמונה בדלת הפתוחה שבתוכנו מצטמצם הדמיון ונותן גדולה לדברים שבאמת אינם שייכים לשום גודל - לכסף, לתאוות ולכבוד, אך כל זה הוא רק מפני הפוטנציאל הרב הטמון בו כאשר איננו ממומש, ובכוחנו להעלותו ולהשיבו אל מקומו!

השכל

כעת נתבונן בכוח שכלנו. מה עניינו? להבין את הכלל השוזר ומאחד את הפרטים הנראים לנגד עיננו, ובכוחו להבין, להכיר ולחוש את האחדות הרוחנית הפנימית שנמצאת בבריאה כולה ושוזרת את הנבראים כולם כיצירה אחת מופלאה המלאה בחכמה ובטוב.
מדוע אם כן, לכוונו רק כלפי חלקים קטנים מהבריאה כולה בלבד? נכון, בגילויים של חוק הכבידה, החוק הצנטריפוגלי וכן הלאה עד אין קץ, יש חכמה, אך מדוע לא להשתמש בשכלנו לתפקיד הראשי שאליו נועד? מדוע לדוחקו כל היום רק בפרטים רבים שאינם מתאימים בהכרח ליכולותיו, כאשר יכולתו הראשית והפשוטה הינה כל כך נהדרה ומופלאה?

הרצון

נכנס עוד פנימה. עמוק בתוכנו נמצא גם כוח הרצון.
הרצון כלל לא מתחיל את פעולתו ממה שהוא רואה מחוצה לו, כמו הדמיון והשכל.
הרצון נובע מן העצמיות, ובתוך מה שהוא רואה ומשכיל הוא מחפש את עצמיותו שתסב לו עונג ושמחה פנימית, ובכוחו לחוש מתוך ההתבוננות בבריאה כולה והבנת שורשה האחדותי את עומק חייו העצמיים ולהתענג בהם ביתר שאת ויתר עוז, ולדחוף את האדם להתרומם עם כל מלא אישיותו אל עבר מרומים אלו.
אך מכיוון שכל בנייני הדמיון והשכל שלו הינם כה מצומצמים, הרצון האמתי הולך ומסתתר ובמקומו מתגלית תאווה חיצונית המאפילה על עצמיותו הפנימית והאמתית, וגורמת לתחושה פנימית כאילו הצלחתנו תלויה במה שמחוצה לנו ואינה מצויה בקרבנו פנימה.

הגדולה שבתוכנו

שלושת כוחות הללו מגלים לנו כמה מציאותנו האמתית כלל איננה קטנה ומצומצמת אלא גדולה ומופלאה, ושייכת לעומק הגודל שבבריאה כולה.
יחד עם זאת, מתגלה שאותו הגודל שלנו בעצמנו, נמצא ומתגלה דווקא בתוכנו.
כל עוד אנו מפנים את כל עומק חיינו רק כלפי חוץ, את המציאות האין סופית של נשמתנו- במרוץ החיים החיצוני, הולך הקול הפנימי ומתגשם ונעדר, וכל הטוב והאושר כאילו עומד מחוצה לנו, בעולם הבא.
תפקידנו הראשי הוא לעצור את המרוץ החיצוני ולהתבונן פנימה, להקדיש זמנים מוגדרים ביום אותם אנו מייחדים לפיתוח ולהרחבת כוחותינו הפנימיים, שבהרחבתם תלך תאיר ותתגלה עצם נשמתנו.

האושר האמיתי

בעיניי, זוהי המשימה האישית והתרבותית האדירה העומדת בפתחינו.
התרבות שלנו עם כל כבודה פארה ועוצמתה, שועטת היא קדימה-- הישגים, הצלחות, קידומים וקריירות מבטיחות הם מנת חלקה, אך גם הייאוש, העצבות והבדידות העמוקה, המסתתרת מאחורי מסך הראוה הנוצץ, והם המוודאים לנו שיש צורך גדול בעצירה למחשבה והתבוננות.
דווקא אותה הרחקה הגדולה שנתרחקנו מעצמינו, היא בעצמה תוליד קרבה מחודשת ומופלאה שתחשוף את השלמות העמוקה ביותר המצויה בקרבינו, בתוך כל אחד ואחת מאיתנו.
נלמד איך האושר האמיתי איננו נמצא ממנו והלאה, בתוכנו הוא, בפשטות הווייתנו, בשמחה המקורית של היותי נמצא וקיים.
זאת השמחה תתפוס מקום מרכזי ומשמעותי בחיים וכל ההתפתחות החיצונית תהייה נלווה אליה וקשורה במהותה.
לא עוד פיתוחים חיצוניים שמסייעים לנוחות החיים בלבד ומשביתים

את נביעתם ואת תנועתם הפנמית והמקורית. לא נשאף להיות- אלא- **נשאף, נהייה.**

אומנם בשביל לגלות ולשוב לאותה הפשטות והתמימות נדרש לימוד עמוק בדרכי הפעולה המקרבים אותו פנימה, ומחזקים את גלויה של נקודת האמת הצפונה בנשמתנו.

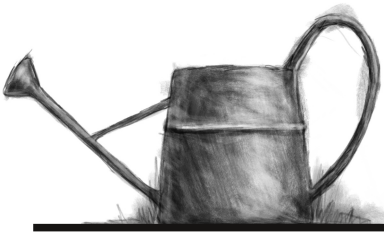

ג | הכנה לצמיחה פנימית

הכשרת הקרקע

הדבר הראשון, הפשוט ביותר, אך אולי גם המאתגר ביותר, שאתו יש להתחיל, הוא - הקדשת זמן מסוים ביום המכוון כלפי המטרה: גלוי והרחבת הכוחות הפנימיים שבתוכי.

לא חמש שעות וגם לא שעה, חמש עד עשר דקות בלבד, שילכו ויגדלו בהסכמת הרצון הפנימי ומתוך הרגשת האמת שבדבר.

עצם האמירה שאת מספר דקות אלו אני מקדיש להרחבת כוחותיי הפנימיים, כבר יוצרים איזו הסכמה נפשית המשמשת כקרקע פורייה להתחלת הצמיחה הפנימית.

איפה מתרחשת הפעילות? איפה שנוח ומתאים, רצוי מקום מבודד ושקט המאפשר מנוחה פנימית ושלווה.

לעצור לחמש דקות את מרוץ החיים ואת ההמולה סביבנו שממלאת את מחשבותינו ולתת להן רגע מנוחה.

כעת המטרה היא להפסיק את השליטה החיצונית של מחשבות ורגשות המתעוררים מגורמים החיצוניים לנו, ולהתחיל להפעיל את מחשבותינו עפ"י בחירתנו ורצוננו בלבד, להחליט בעצמנו בדיוק על מה

לחשוב, את מה לדמיין וממה להתרגש.
אפשר גם להעלות שאלות כגון:

מה אני באמת רוצה בחיים?
האם יש לי מטרה כל שהיא? האם אני מזוהה עמה?
האם אני שמח?

לאחר מכן נקשיב מעט לעצמינו האם יש לנו אי אלו תשובות לשאלות אלו? אם כן כדי מאוד לרשום אותן.

צמיחת הנשמה

זהו השלב הראשון, והוא ההתחלה, השער ופתיחת הדלת לנתינת מקום לאור נשמתנו ועצמיותינו להיגלות אלינו.
צריך לדעת, נתינת מקום לנשמה להאיר בגוף דומה מאוד לזריעת זרע, שלאחר זריעתו באדמה והשקייתו בהתמדה הוא מצמיח שורשים, הולך וצומח, גדל ואף מוציא עלים, פרחים ופירות, אך כל זה מתרחש לאט-לאט.
גם אם לא רואים את הצמיחה, כאשר ממשיכים להשקות בהתמדה ניתן לראות את תוצאותיה.
בהתחלה צריך להיזהר שלא להשקות יותר מידי, שלא לפגוע בזרע ובהוצאת השורשים, ולאט - לאט עם גדילתו להוסיף ולהשקותו יותר ויותר.
בהתחלה אין עניין ההשקיה להרוות את צימאונו של הצמח, אלא רק ליצור את ריקבון הזרע ולעוררו משנתו, מתוך אמון בפוטנציאל הגנוז בו, ורק לאחר שגדל קצת והופך לצמח ממש, הוא בעצמו כבר דורש את השקייתו ומתענג על כל טיפת מים המרחיבה את צמיחתו.
כך בדיוק גם הטיפול והגילוי של נשמתנו:
בשלב הראשון מה שחשוב הוא בעיקר להקיצה משנתה ותרדמתה,

ולעוררה מעלפונה, ולאט - לאט להוסיף ולהיפתח לעולם החדש ההולך וצומח, הולך ומתגלה, בתוך נפשנו.

ד | התעוררות הדמיון

דמיון ממוקד

לאחר שהתנערנו מעט משכבות האבק המכסות את הרגשת האני, הנוכח, הקיים והרוצה, נתחיל לראות אילו יכולות פנמיות עומדות לרשותו.

כוח הדמיון הוא הכוח הבסיסי והראשוני הנמצא בשליטתנו. (כמובן שכל עוד לא התעורר ה"אני" כלל וכלל, עומד הוא לחלוטין בשליטתו של הדמיון המהתל בו ומניעו לכל עבר, בפיזור הדעת ובבלבול גדול, ומסנוורו בשקרים כחפצו וכרצונו, בניפוח הקטן ובהנמכת הגדול.. אך כאשר מתעורר ה"אני" רותם הוא את הדמיון לרצונותיו הוא, וכפי שיבואר).

לרוב, הדמיון שולט בנו ומטלטל אותנו מדמיון אחד למשנהו בלי שליטה, ובכך יוצר בלבול רב בנפשנו, שכן לא מתאפשר לה להעמיק ולהרחיב את כוחותיה בעניין אחד בשלמות.

לכן, משימתנו הראשונה היא עיסוק בדמיון בעניין אחד ובהרחבתו עוד ועוד עד לכדי הרגשה של רגיעה, נינוחות, והתפעלות מן הדמיון.

כדאי מאוד לבחור נושאים כאלו, המעוררים את סקרנותה של נפשנו,

ובכך יהיה קל יותר להרחיב ולהעמיק בהם בלי לנסות בכל עת לברוח לדמיון אחר.

דמיונות לבחירה

למשל:
ננסה לדמיין במחשבתנו את מעשה קריעת ים סוף, לדמיין עם שלם של עבדים הכלוא בין הים לבין צבא ענק- "כל סוס פרעה רכבו ופרשיו"- הרודפים אחריהם להמיתם, ואיך שפתאום נושבת רוח עזה הקורעת את המים לשניים, ובין גזריו עוברים עם ישראל וכו'.

אפשר גם לדמיין ולצייר בנפשנו איזו חיה מיוחדת החיה באיזה ג'ונגל רחוק ולהתחקות אחר פעולותיה, ואולי אפילו לנסות לראות דרך העיניים שלה- איך היא חווה את המקרים העוברים עליה, שוחה בנהר משיגה את מאכליה וכו'.

ניתן גם לדמיין מקרים וסיטואציות מחיי היום יום המושכים את ליבנו.

ואפשר גם לדמיין איזה סמל שבהתמקדות בו יתאפשר לנו להגיע להרפיה ולשחרור- למשל- שעון חול שזורם בו החול מלמעלה למטה, וכל חול שיורד מבטא כוחות נפש שלי שעוברים ממצב מכווץ ולחוץ, למצב שקט ורגוע.

וכן הלאה כל אחד לפי חופש דמיונו ורצונו.
העיקר לשהות בדמיון, לחוש את עצמך בתוכו ובשליטה עליו- אתה יוצר את המציאות ולא נפעל ונשלט על ידה.
הדמיון השוטף
הנקודה הייחודית של הדמיון, שמהותו היא ההכרה הטבעית שע"י

החושים, לעומת השכל, היא הזרימה הטבעית והשוטפת שבו.
כאשר עובדים ומפתחים את הדמיון בעצמו אנו נדרשים לפנות את מקומו של השכל המנתח והקר ולתת מקום לשטף של הרגש המתלהב והמתפעל.
כאשר אדם שומע בשורה משמחת, נניח שזכה בממון רב, באופן טבעי הוא מתחיל להתרגש ולהתלהב, ולדמיין לפרטי פרטים מה יעשה עם הכסף, מה יקנה, מה יאכל איך יתלבש וכו', והכל בהתלהבות ובשמחה הנובעות מעצם נפשו (הבהמית...).
כמו כן בעבודתנו בפיתוח הדמיון ובשכלולו, מעוניינים אנחנו ללמוד כיצד ניתן להנביע מתוכנו את אותו שטף טבעי בבחירה מודעת וברצון, ובהמשך הדרך לרומם ולזכך את אותה ההתלהבות שתהיה שביל ונטיב לחשוף את רצון הלב והנשמה.
אותה הטבעיות של הדמיון והרגש מייצרת כלים מכלים שונים שביכולתם לגלות נקודות פנימיות נסתרות וגנוזות ולהאירם בגוונים שונים החושפים את אותה העשירות הצפונה בהם.
למשל בדוגמא שהבאנו בבחירת חיה מסוימת והתחקות אחר פעולותיה, כאשר סקרנותו של האדם מתעוררת והוא מתעניין בתהלוכותיה של אותה חיה, נפשו הולכת היא מאליה ומציירת את אותה חיה עושה פעולות שונות ומגוונות, זוחלת בין השיחים ופרחים קופצת למרחקים וכו' ואותה ההתלהבות המתעוררת בלבו של האדם מאירה לו את מציאות זו ואת ייחודיותה במגוון ציורים יפים ונהדרים.

במהלך היום

לאחר כשבוע- שבועיים כדאי מאוד להוסיף מלבד מספר הדקות המוגדר גם חצי דקה או דקה במשך היום- פעם פעמיים לעצור את מרוץ החיים ולשקוע בדמיון, אפילו באותו הדמיון שכבר העמקת בו בזמן המוגדר.
אפשר גם שזה יהיה בזמן התפילה, לבחור מזמור, שבו אני עושה עבודה דמיונית, או ברכה בתפילת שמונה עשרה שבה אני מעמיק יותר, וכך

לאט - לאט לעורר את העולם הפנימי.
לאחר זמן מה, תתחיל להתפתח ולהתגלות בנפשנו ההבנה שישנו מרחב גדול, אדיר, רחב, ורב ממדים, הטמון בכוח דמיוננו ומחשבותינו, ושהדמיון והמחשבה הם באמת מצע להתרחשות ולפעילות רבת ערך ורבת משמעות.
כמה משמח לגלות שקיים בי עולם שלם, עולמות שלמים, בהם נתין בכל עת ובכל זמן להביט ולהתבונן, ולהתמלא מהם ברוב חדווה, יופי, וברגשות מרוממים כפי חפצי ורצוני.

המקום והמדרגה שלי

כל אחד לפי מהות נפשו ותכונותיו יחליט עד כמה מתאים לו להרחיב ולעבוד עם כוח הדמיון לבדו.
יש אנשים שעבודה זו תיסב להם עונג רב מנוחה ושמחה, בשקיעתם בדמיונם, בהיפרדם מצרות השעה, ברגיעת נפשם וכו', זאת היא עדות שעבודה זו שייכת לאופיים במיוחד, ולכן אל להם להמשיך במהרה לשלבים הבאים, זו היא מנוחתם, והשלבים הבאים יכולים בהמשך להוסיף להם עוד אי אלו תוספות על גבי מדרגתם.
אומנם, לאותם האנשים שכלל אינם מסתפקים במדרגה זו, ונפשם מושכת אותם להתבוננות יותר תבונית, להם כדאי מאוד לא להתעכב זמן רב מדי במדרגה זו המנוגדת למהות נפשם, ייקחו ממנה מה שמועיל והכרחי)כפי שיבואר להלן(וימשיכו הלאה לשלבים הבאים.
דברים אלו נכונים בכל מדרגה ומדרגה, כל אדם צריך לחוש מה מקומו ולא לדחוק עצמו יותר מדי במקומות אשר אינם מתאימים לו.

אמונה בצמיחה

נשמתנו היא באמת עולם שלם ורחב, עולם פנימי שאנו בעבודה על דמיוננו בהרחבתו והעמקתו הולכים ונפתחים אליו.
אך לא רק אנחנו הפועלים היחידים, גם הנשמה בעצמה הולכת

ומתעוררת, וכאשר אנחנו פותחים פתח קטן לתת לה להיכנס ולהשפיע עלינו בהסכמתנו הפנימית ובהקדשת זמנים מוגדרים, היא הולכת ופועלת וצומחת בכל עת, ולא רק ברגעי העבודה הקטנים שאותם הקדשנו.

ככל שנאמין יותר בנוכחותה ובצמיחתה, כך היא תלך ותצמח ביתר שאת, ואף אם יהיו פעמים שלא נצליח למצוא זמן לעבוד בפועל, אם נחזיק באמונה בכך שנשמתנו באמת צומחת תמיד- הצמיחה לא תפגע. (כמובן שבלי עבודה כלל אין מקומות של מפגש בין הנשמה לתודעה וממילא לא תוכל לצמוח...)

וגם, אותה האמונה בצמיחת הנשמה הולכת ומעמיקה ככל שעובדים יותר, והיא כמו ביטוי להשרשת השורשים של הנשמה בגוף, המאפשרים יציבות ותמידיות בעבודה.

ה | הדמיון כמעבר

גוף זך

המסלול והכיוון של הצמיחה בעבודת ההתבוננות לא מתחיל מן הדמיון כשלב מעבר בלבד, אלא גם לאחר ההתעלות לשלבי השכל והרצון הוא נשאר כגוף לנשמה, וככל שמתעלים יותר, כך הוא הופך לגוף זך דק ועדין ביותר.

לעולם הדמיון נשאר, ומשמש כמגשר בין האדם לבין האור השכלי והפנימי, ומאפשר עליה אליו ודבקות בו,

יותר מכך, הדמיון בעצמו מאיר את ההארה של הנשמה בבירור רב ביותר, מה שלא היה אפשרי כלל בדבקות שכלית בלבד, שכן דווקא הדמיון וההכרה החושית והטבעית הם החושפים את העשירות הגנוזה בנקודה של השכל וההכרה, את המשמעות והאומר של האמת.

מה שמתברר מכאן הוא, שלאחר העבודה הראשונית בהתעוררות כוח הדמיון ובשימוש בו, יש להתחיל לעבוד בהכנתו ובהתאמתו לכוחות הנשמה הפנימיים יותר - כוחות השכל והרצון.

אין זה עדיין עבודה שכלית, רק דמיונית, אך יש לבחור דמיונות כאלו המתאימים להכרתה של הנשמה ויכולים לשמש כבסיס להתגלותה.

מה היא הנשמה?

הנשמה היא החלק הלא מוגבל והאין-סופי הקיים באדם, ולכן כל הכרתה היא הכרה של אין- סוף, היפך כל הכרה פרטית ומצומצמת בפרטים נפרדים ומוגבלים.
נובע מכך, שהדמיונות היכולים לשמש הכרה זו הם דמיונות המוציאים את האדם מן ההכרה הפרטית אל ההכרה של כללות העולם, ומשם ישנו פתח ומעבר אל עבר עצם הכרתה של הנשמה במה שמאיר מתוך כללות העולם כולו, ובמה שמעבר לו.

דמיון כללי

למשל:
אפשר לדמיין את מקום מושבך ולאט-לאט לעלות למעלה, להתחיל מהפרטים הכי קטנים בגופך ולאחר מכן לראות את הגוף כולו, לעלות ולראות את הבית שבו אתה יושב, ולאחר מכן להרחיב את היריעה ולראות את העיר כולה ולשים לב כמה מאות ואלפי אנשים יש בה, ואיך שאני בתוכם כמעט ולא נראה. ואז לעלות עוד ולראות את המדינה כולה, עם כל הערים שבה וכל מיליוני האנשים וכל היצורים החיים בה. (זאת אומרת בעיקר לראות בתצפית מלמעלה את המדינה, ולחשוב ולהבין שיש בה מיליוני אנשים וכו').
להפנים כמה מציאותי הפרטית בטלה ביחס לכל אלו, ואז לעלות ולראות את כדור הארץ כולו, איך שהוא מסתובב סביב צירו בחלל ובתוכו מיליארדי יצורים חיים- אנשים, חיות וצמחים, ואיך שמציאותי הפרטית מתמוססת ביחס לכל.
להמשיך ולראות את השמש, הירח והכוכבים, איך שהם מקיפים את כדור הארץ, וכמה כדור הארץ קטן ביחס לשמש (כמו קצה חודו של מחט ביחס לכדורסל) וביחס לכל הכוכבים , ואיך שמיליוני כוכבים מקיפים אותו ואיך שכול אלו בטלים הם במרחבי אין קץ של החלל.

לאחר ההרגשה התהומית בגודלו של היקום וההתפעלות מיופיו והדרו יש להתחיל ולחזור חזרה - לראות את כדור הארץ, את המדינה.. לעשות "זום" ולהיכנס כל פעם עוד פנימה, ולראות את העיר שבה אני נמצא, את הבית, ובסוף לשוב אל עצמי, וכן הלוך וחזור...

התפעלות מהיקום

לעד ולעולמי עולמים לא יתכן למצות ולהקיף באמת את גודלו ופארו של היקום, ותמיד ניתן יהיה לשאוב ולהתמלא מהתבוננות זאת באוצרות ומטמונים של התפעלות והתרגשות, שמחה וענוה, המגיעים לנפשנו ע"י כל יחס קטן המאיר לנו מעוצם גודלו ואדירותו.
למשל, כאשר מבריקה בנפשנו ההפנמה במשמעות המושג - שנת אור - שהכוכבים הנראים לנגד עיננו - רחוקים הם מאיתנו מרחק שהאור עושה במשך שנה שלמה! (300.000 ק"מ בשניה כפול שנה!!!) וכל אותו הגודל מקיף וסובב אותנו ומעלינו ואעפ"כ הקיום שלנו ברוב קטנותנו נשמר ומתקיים.

קוטן וגודל

רק כאשר האדם מציב בדמיונו במחשבתו ובידיעתו את שני הערכים של הגודל והקוטן הולכים הם ומתגלים בנפש האדם במלוא משמעותם, שכן בעוד שהאדם מסתכל בסתמיות על השמש נראית היא לו ככדור פינג פונג קטן ומסנוור, חסר משמעות וערך, תחת שע"י המחשבה בגדולתה, והצבתה בדמיונו לעומת גודלו של כדור הארץ והאדם, מתגלה היא במקומה הראוי לה ומקבלת היא משמעות עמוקה ופנימית בלב האדם, וע"י התבוננות שכזו יכול האדם להתרגש ולהתחדש מידי יום בברכת "יוצר אור" בהארה חדשה נפלאה ועמוקה.

דמיון אמיתי

פעילות זו של התבוננות ברצוא ושוב, גם מרחיבה ומחזקת את הדמיון,

גם מכניסה בנפש המון ענווה והפנמה של גודל הבריאה, וגם מכשירה את הדמיון להיות כלי המתאים להתבוננות השכלית הפנימית, שכן דמיון זה אינו מדמה מציאות שאינה קיימת, אלא מדמה מציאות אמתית- את העומק והאמת שלה, איך שהיא מציאות כללית אחידה וגדולה, וכך הופך הדמיון מלהיות דמיון מנותק, מצומצם ופרטי, לדמיון שיכול להיות כלי שרת בידי הכוחות השכליים.

הטשטוש שבדמיון

אומנם, עדיין נדרשת עבודה חשובה וגדולה ע"מ שיוצר מעבר חלק בין הדמיון הטבעי והחי לאור האמת השכלית העליונה, שכן הדמיון בטבעיותו והתפעלותו מטשטש הוא את החוקים הקושרים את פרטי הבריאה אלו לאלו, ואם לא ילוטש ע"י השכל מטשטש הוא גם את מציאותם של הפרטים הרבים המרכיבים כל בריה ובריה וכך עלול לסור ממנו אור האמת הקושר ושוזר את הפרטים כולם אלו לאלו באחדות פלאית ופנימית.

והרי ה"אמת" מלבד היותה בלתי גבולית ובלתי גשמית, הינה גם בעלת מגמה ושאיפה אחת אחדותית, המוליכה ומכוונת פרטים רבים וממדים לבלי סוף, למילויה והופעתה, ולכן נדרשים אנו לתור אחר עקבות האחדות והחכמה המאירים בעולם הגשמי בעצמו, ולהאיר ולהעשיר את אור הדמיון בהם ומהם.

ו | דמיון ומדע

השכל שבדמיון

המדעים השולטים היום ברחבי העולם, בדרישתם העמוקה והרצינית אחר "מדע מדויק" ע"י דרישה וחקירה, בירור ואימות נתונים, מגלים הם לראשונה כיצד התפיסה החושית החזותית, שלרוב שלטו בה הדמיונות הכוזבים, קשורה היא ומאוחדת עם השכל האלהי המארגן ומסדר את ההוויה בסדרים פלאיים ומדויקים.

בזמנים עברו, מי שדחפתו אמונתו ובינתו לחיות חיים של שכל והגיון נדרש לדלג על ההכרה החושית, או להשתמש בה במינימום הנדרש.

בעלי הקבלה התרוממו מעבר לכל תפיסה והכרה חושית, וע"י קדושתם ופרישותם חשפו סדרים עליונים הקיימים לפני התייצבות ההוויה על מתכונתה הנוכחית.

ולעומתם בעלי הפילוסופיה דשדשו בניסיון למצוא קשר בין המתגלה בתפיסה החזותית הסובייקטיבית, לבין הדברים כשלעצמם-האובייקטיבים האידיאלים, ויש שאף הכריעו להפריד הפרדה דיכוטומית בין השניים.

ואומנם לאחר שנעשתה הבדלה מוחלטת זו, השתחררו העולמות אלו

מאלו ולאט לאט הופיעה החקירה המדעית החופשית והמשוחררת משלטון הרוח והמהות, וגילתה **שהניסיון הממשי והמוחשי בעצמו, ע"י בירור הולך ומתמשך, מגלה לנו עולם עשיר ברבגוניותו בארגונו ובסדריו**, ומופלא מעבר לכל מה שהחקירה הנבדלת הייתה יכולה להעלות בדעתה שקיים בו.

הקשר הרזי מתגלה

התפיסה הקדומה ראתה בעולם "חומר עכור" שאומנם נושאת אותו צורה שכלית טהורה ומופשטת, אך הקשר והיחס בין השניים נסוך היה בערפל.

לפי הפילוסופיה ישנה איזו שקיקה של החומר אל הצורה וקיומו מתאפשר רק בביטולו אליה, ולפי הקבלה ההוויה החומרית מקבלת חיות כל רגע ורגע מצירופי שמות ואותיות שם הויה ב"ה שהמקובלים והצדיקים הגדולים ע"י רוב פרישותם וקדושתם חזו וראו בראייתם הרוחנית הנשגבה.

הקשר בין העולמות היה סודי ורזי ולא ניתן כלל להשגה להמון העם, שם אלהים - "הטבע" הסתיר וכיסה על אותה זרימה פנימית הקיימת בין העולם האלהי והשכלי לבין הממשות החושית הגלויה.

אך כיום המדע חודר לעומק נבכי הטבע, ורואה איך כלל אין קיום של חומר גשמי העומד לעצמו, ומאמת הוא בזה את דברי הפילוסופים העתיקים - "הכול שוטף".

חומר מלא חיים

המדע מבחין כיצד כל חומר מורכב הוא מחומרים קטנים יותר, האדם מורכב מאברים, והאברים מתאים, והתאים מאברונים, והאברונים ממולקולות, והמולקולות מאטומים, והאטומים מפרוטונים ניטרונים אלקטרונים ועוד, והחלקיקים בעצמם לפעמים נתפסים על ידינו

כחלקיקים ולפעמים כגלים, עד שנהיה לתפיסה מקובלת שהחומר הוא ריכוז והופעה מסוימת של אנרגיה המתגלה בצורות והופעות שונות.
כך סרה לה ההכרה בגשמיות העולם כחומר עכור וחשוך הנבדל מהצורה השכלית הטהורה, ובמקומה נתפס החומר ובמיוחד חומרו של האדם כישות מלאה חיים בכל פרט ופרט מפרטי הווייתה, שכן בכל תא ותא בגופו של האדם ישנה פעילות אדירה ומלאה בחכמה, בספיגה ובקליטה של אנרגיה מרחבי הקוסמוס וההוויה.
העולם הגשמי מואר ע"י תפיסה זו באור חדש.

תפיסה אחדותית

כל המדעים הנלמדים כיום מושפעים ונובעים הם מתוך תפיסה זו של היות התופעות כולן קשורות ומחוברות אחת אל השניה בקשר בל ינתק, ואין כלל תופעה שלא נובעת מסיבה שלפניה ומהכלל כולו.
האנרגיה האחדותית מצויה בכל ומובילה את הכול להשתלם ולהתעלות.
תפיסה זו צמחה לה ע"י הפירוד מהניסיון לחפש אחר מהות הרודה בחומר כרצונה וכחפצה, ובמקומה נתפסת הבריאה כתהליך אבולוציוני של התפתחות פנימית ע"י ברירה טבעית, תוך התמדה בשמירה שלא יופר האיזון המאפשר לחיים ולאנרגיה לזרום בשטף טבעי ורציף.
זוהי תפיסה מתוקה ונעימה מלאה בשלום ושלוה, וביכולתה להוות פתח לחיבור ולהתעלות שלמה אל העולם השכלי והמהותי.

רצון מתוך עונג

ע"י השמחה בעולם הטבעי והרגשת עשירותו נעשית העלייה לעולם הרוחני כדבר טבעי ומתבקש, ולא כבריחה אל מקום מפלט ומחסה שאין ביכולתו לחשוף את מלוא הפוטנציאל של העונג והשלמות הקיימים בו.
למציאות רצוצה ושבורה כלל אין רצון ושאיפה להתרומם ולחוש עונג

ונועם פנימיים, כל רצונה הוא רק בהסרת הכאב והייסורים הממררים את חייה.

לעומת זאת ע"י תפיסת העולם כמלא בשטף תמידי של חיים ואנרגיה שהולכת ומתעלה, חש הנברא את עצמו כשותף לאחדות השוררת בכל וכנובע ממנה, בין בנפשו ובין בגופו ובין בכל מקריו ומאורעותיו, וממילא השמחה והאופטימיות ממלאות את האדם.

המהות הנתבעת מתוך תפיסה זו איננה שוללת ומבטלת את קיום האדם, אלא מגלה וחושפת את עומק קישורו עם האחדות השלמה, איך כל מאורעותיו הינן פעולות מהותיות שרצון ה' מופיע ומתגלה בהם ודוחף אותם להתקרב ולהשתלם בעוצם שלמותו האין סופית, תוך הקשבה למציאותו הוא ושימת לב שביכולתו לקבל הארותיו בלי להפיג את האיזון והזרימה הטבעית של חייו.

לומדים מדעים

אם כן, ע"מ לשלב את התפיסה המדעית בעבודת ההתבוננות אנו נדרשים להכניס ידינו ורגלינו בלימודי מדעים כל אחד לפי כישרונו ויכולתו אם בביולוגיה פיזיקה או היסטוריה וכו' לזכך את ההכרה החושית בעצמה, ולראות ולהתבונן כיצד היא מהווה שלב חשוב ונכבד לגלוי תפיסת עולם רחבה הקשורה באמת ובאופן מהותי, לראיית העולם כעולם המושגח ומנוהל ע"י אורו של ה' יתברך.

איזון אינו הכול

אך צריך לדעת, נשמתו של יהודי כלל אינה יכולה לבוא לידי סיפוקה ע"י התפיסה המדעית לבדה, ובשמירה על איזון אנרגטי כיסוד החיים, שכן ללא מגמה מהותית וללא חשיפה של התוכן הגנוז בתוך כוח החיים, הולך ומתגלה כוח זה ככוח ריק ושפל חסר ערך ומהות, וכל החיים נתפסים כמכונה חשמלית אחת גדולה, בעוד נשמתו של יהודי מלאה בפנימיותה בעומק של חיים המפכים בה מחי החיים, שכל תנועה

ותנועה נושאת היא עמה הארה וזיו מאורו ושלמות רצונו ורק ע"י החיבור אליו יכול להישמר האיזון עצמו בחייו של יהודי.

ז | שכל של חיים

חיבור חי

יש הבדל עצום בין שכל הצומח ממתוך דמיון והתבוננות לבין שכל קר ומנותק מכל דמיון.

הצירוף של הדמיון וההכרה החושית לשכל יוצר שכל שעניינו הרגשת והכרת המציאות, השכל אינו פורח באוויר בשמי שמים בלי קשר למקומו והרגשתו של האדם, אלא אל כל הכרה שכלית מצורפת הכרה חושית דמיונית היוצרת חיבור של חיים בין השכל, שיכול להיות באמת גם השכל היותר עמוק, לבין מקומו של האדם.

כאשר השכל מחובר לדמיון ולחוש, חיבור זה הופך להיות חיבור חי, ההולך וצומח, כמו נשמה בגוף, נשמה לבד אינה צומחת וכן גוף לבד, אך החיבור ביניהם וההתאמה ההולכת וגדלה יוצרת יצירה מתפתחת ההולכת וצומחת עוד ועוד.

נעשה ונשמע

אך עם כל זה, ואף על פי שהשכל שאותו אנו מבקשים הוא שכל והכרה של חיים, ולא שכל קר וחיצוני, בסופו של דבר הדמיון שלנו עדיין אינו

זך ונקי, וקשה שיצמח בישרות אם לא שבמקביל לעבודה הדמיונית נעבוד גם בברור שכלי פשוט וישר, גם אם עדיין קצת חיצוני, של אמיתת הבריאה והמציאות, וננסה לכוון את הדמיון אל אותו היושר המתברר בשכלנו.

שכל ישר זה נמצא בשלמותו רק אצל חכמי ישראל, שבטבע החקוק בהם "נעשה ונשמע" מחברים הם תמיד בין עולם העשייה לעולם השמיעה וההשכלה, בין המציאות האלוקית הנשגבה מכל ציור ודמות לבין העולם המצומצם והמלא בגבולות, ובשביל לפתח בתוכנו יכולת חשיבה וחיים שכזו, עלינו ללמוד בספריהם ובהגותם של גדולי ישראל אלו, מן הראשונים ועד האחרונים בני דורנו, מהנביאים הקדושים, הלאה לרס"ג והרמב"ם וכו' ועד לתורת חב"ד ותורת הרב קוק ושאר חכמינו ורבותינו, לקנות בנפשנו את החיבור בין עולם הרעיונות והמחשבות שבנו לעולם הרגשות, את השורש המנחה אותנו לחיבור שלם זה, שמצד אחד "אנכי ה' אלוהיך" נשגב מכל, ומצד שני "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", מתייחס אליכם ואל מקומכם הגשמי והמצומצם.

בריאה יש מאין

עניין מרכזי מאוד בו ראוי להעמיק, ומתבאר בהרחבה בדברי חכמי ישראל, הוא עניין הבריאה מאין והקשר התמידי שבין ה' יתברך לבין בריאתו- "בראשית ברא אלוהים את השמים ואת הארץ".

מה ההבדל בין ברא ליצר? יצירה היא כמו יצירה של אמן שמפסל פסל, שכל החומרים כבר נמצאים והאמן רק מסדר אותם בצורה מסוימת, "יש מיש", לעומת זאת, בריאה היא "יש מאין".

הפסל איננו צריך את האמן לאחר שהאמן פיסל אותו, שכן עצם קיומו כלל לא תלוי בו, אך בבריאה, שעצם הבריאה היא ע"י כוחו של ה' ובלעדיו כלל לא הייתה לה מציאות, אם כן כל מציאותה כעת מתייחסת רק לכוחו של ה' בה, ואם לרגע יפסיק להוות אותה תחדל ממציאותה

כאילו כלל לא הייתה.
כמו למשל אם אדם זורק אבן, שבאבן מצד עצמה כלל אין כוח תעופה, וכל כוח התעופה מחודש בה מן האדם בלבד, ולכן כאשר יפסיק כוח האדם לפעול עליה תפסק התעופה ויתגלה שבאמת מעולם לא היה בה כוח זה מצד עצמה.
וכן הוא בכל הבריאה, שהמושגים - "קיום" ו"מציאות" אינם שייכים ומחויבים בשום פרט מפרטיה, וכל קיומה ומציאותה מגיעים לה ממקום אחר המהווה אותה בכל עת.
על פי זה מובן, שכל עוד אנחנו תופסים את הבריאה וחשים אותה כעומדת מכוחה בעצמה, אנחנו תופסים משהו שקיומו בטל.
למרות שבתחושה הבריאה כ"כ גדולה ואדירה, מצד האמת אין לה כל תוקף וקיום כלל וכלל מצד עצמה והיא כולה בטלה לכוח האלוקי המהווה אותה, כמו אותה האבן במעופה, שבאמת כלל אינה עפה מכוחה בעצמה, ואין בה שום כוח תעופה כי אם רק מכוח האדם שזורק אותה.
לכן, אם מייחסים לבריאה עצמה את כוח קיומה, בעצם מייחסים כוח אינסוף לדבר סופי ובטל, שהרי הבריאה בסופו של דבר, עם כל גודלה, מצומצמת היא ובעלת גבול.

משל המערה של אפלטון

מסופר, על ממלכה אחת בה העונש על מרידה במלכות היה קליעה בשלשלאות ברזל בתוך מערה בבטן האדמה, ולא די בכך, אלא אף השקו את המורד במשקה הלוקח ממנו את כל זיכרונותיו.
אחד מהאנשים שנענשו בעונש זה, ישב במערה מספר שנים, ובשנים הללו הדבר היחיד שראה היה צלליות שבקיר המערה ממולו, שהגיעו ע"י פתח קטן בתקרת המערה.
כעבור זמן רב ביותר, חש שהשלשלאות שהחזיקו בו כבר נירפו, והוא התיר אותם מעל עצמו ויצא החוצה.

הוא לא האמין למראה עיניו- גופים של ממש, שמש, עצים פרחים ופרפרים, הכל נראה פתאום כ"כ אמיתי וחי, ובבת אחת הבין כמה ריקניות ואפסיות היו כל אותן הצלליות שראה במערה.
הרבה יותר מכך הוא בבריאה עצמה הנתפסת בחושינו, לעומת שורשה ומקורה בהיותה זיו והארה ממנו יתברך, שע"י המודעות להתחדשות שמתחדשת הבריאה כולה בכל עת מאורו וזיוו יתברך היא מקבלת עושר וחיים פנמיים ואמתיים, גדולה אין סופית המורגשת בכל פרט ופרט, רצון אמונה ודבקות.
ככל שמתבוננים ומפנימים את נקודת התחדשות הבריאה ממקורה יותר ויותר, ורואים איך החידוש המתמיד ממלא כל יצור ויצור וכל תנועה ותנועה, כך הולכת ומורגשת בנפש התחושה של אחדות הבריאה כולה, ומתגלה שהכל שותפים בשטף אחד של חיים המלאים בחכמה שלום ואהבה.
לאט לאט לומדים לראות את מקור השטף הכללי ואת התפלגותו בהמון נהרות ונחלים שכולם יונקים וקשורים במקורם, וכך רואים איך האידיאות השמימיות של העולם העליון חיות הן באמת ונוכחות כאן בארץ, ומעולם לא נתקו הן באמת ממקורן.
זהו מעבר שעובר האדם מלחיות בכפר נידח ועזוב, לחיים מענגים ומרננים בארמונו של המלך בעצמו, בהיותו בנו החביב של המלך שהמלך מגלה לו בכל עת פנים מאירות ושוחקות.

חזרה לחיים בארמון

אומנם במעבר בין החוויה של הבריאה כעומדת בפני עצמה לחוויה והרגשה שלה כנמשכת מאור ורצון ה' נדרש האדם להאמין באמונה שלמה שהחיים המענגים והמשמחים באמת, מצויים הם דווקא בחיים כפי שהם נחווים לאור האמת.
מסופר...
שבלילה סוער אחד, יצאו מורדים להילחם במלך.

במהלך הקרב הם הבינו שלא יצליחו לפגוע במלך ולהפיל לגמרי את מלכותו, והחליטו במקום זאת לחטוף את בנו.
המבצע המסובך יצא אל הפועל ובן המלך נחטף.
המורדים החליפו את לבושו, שינו את מראהו ומכרוהו כעבד, וכדי שלא יהיה שום סיכוי למוצאו, העבירוהו מסוחר עבדים זה לסוחר עבדים אחר פעמים אין ספור, עד שאבד זכרו.
כעבור מספר שנים יחידת המודיעין הנבחרת של ארמון המלוכה הצליחה במאמצים רבים להתחקות אחר עקבותיו של בן המלך החטוף ומצאוהו: עבד בין עבדים בחווה נידחת.
המלך שלח משלחת שכללה שרים ומשרתים, ואלו פנו אל בן המלך וסיפרו לו: "אתה בנו של המלך, לא עבד פשוט הינך, ומקומך אינו כאן אלא בארמון המלוכה".
כמובן שבתחילה הוא לא האמין להם ולא העלה בדעתו כלל שיש לו- עבד פשוט ושפל - קשר כ"כ קרוב למלך הגדול, אך כאשר הגיעה עוד משלחת נוספת של מכובדים ועוד אחת ועוד אחת, בן המלך הבין שככל הנראה יש אמת בדבריהם ומקומו בארמון המלוכה.
"ובכן", אמר להם, "אצטרף אליכם אל הארמון... אך בתנאי אחד: הלילה אני נשאר כאן, בחווה. ומחר- נקום ונסע אל הארמון".
התפלאו השרים: "אם הנך מאמין שפניך אל ארמון המלוכה, מה לך מתעכב?"
השיב להם בן המלך: "כאן בחווה יש הסכם בין העבדים, בכל יום עבד אחר גונב מעט שעורים ממזון החזירים, ובסוף החודש מכינים בירה משעורים אלו וחוגגים כל הלילה.. והלילה זהו סוף החודש!!, הסביר בן המלך, ואינני רוצה להפסיד את המסיבה ואת שתיית הבירה. לכן נסע מחר".
שליחי המלך לא הצליחו להתאפק וצחקו בקול גדול: "בירת השעורים אותה אתה מבקש לשתות הלילה, היא כאין וכאפס לעומת המשקאות המשובחים המצויים בארמון המלך! וחוץ מזה, בארמון המלך לא חסר

כלל מכל טוב תענוגות בני אדם, אך הם חסרי ערך לעומת עיקר ההרגשה והחיים המלכותיים בעצמם".

אנחנו רוצים להתרגל לחיים לאור האמת, לא האמת "השכלית" אלא האמת המציאותית, אנחנו בני מלכים באמת, ואנחנו דבוקים בכל עת ובכל רגע באורו ורצונו של מלך העולם.

אנרגיה לא מספיקה

ההבנה שהכול מלא באנרגיה כלל איננה מספיקה, שכן התפיסה המדעית אינה רואה באנרגיה זו יותר מאשר כוח חסר פשר וחסר רצון וכוונה, וממילא גבולי ודורש לקיומו מקור מהותי ממשי ונצחי בעל רצון וכוונה.

(**למטיבי לכת**- המחשבה על הטבע כעל אין סוף, בשקר יסודה, שהרי כל ציור של אין סוף איננו קיים, אפילו לא טבע בעל אין סוף ממדים, זהו שקר שאין לו רגליים, על אף נכונות הטענה שאין גבול וסוף לממדי הבריאה, אך כל ממד וממד הרי הוא אין לעומת הממד שמעליו, לדוגמא לשני ממדים אין קיום וממשות אלא בממד השלישי, וכן הלאה עד אין סוף, והרי אין סוף לממדים, אם כן אין שום ממשות וקיום לשום ממד! ומה שאנו רואים שאכן קיימים, הוא דווקא בזכות האין סוף האמיתי שאיננו ממד ואיננו טבע, ואין בו שום הכרה חיובית לעד ולעולמי עולמים אלא רק ב"רעותא דלבא"- "רצון הלב" וכפי שיבואר)

שורש הנפילה הנפשית המשפילה את הוד הנשמה בדברים שאינם שייכים כלל וכלל לאופייה ומהותה, טמונה בעניין זה.

נקודת עבודת ההתבוננות השכלית והליבית היא בדיוק העניין הזה, לעלות מתפיסה חיצונית של העולם כקיים בפני עצמו, אל עומק מהותו האמתית כבטל לאור האלוהי המחייה אותו.

ח | התנוצצות השכל על הדמיון

התבוננות איכותית

השלב הראשון בעבודה השכלית הוא שכל המתפתח לאחר הדמיון ומתוכו, ועניינו הוא שלאחר שיש במחשבתנו ובדמיוננו ציור דמיוני כלשהו, חוץ מהרחבתו הדמיונית שהיא בעיקרה הרחבה כמותית, מצטרפת על גביו ההרחבה השכלית שהיא הרחבה איכותית, המעמיקה במהות ובתוכן הפנימי של הציור.

מכיוון שעבודה זו מתחילה מן הדמיון ולא מהרגשת מהות הדבר, נראה כאילו עומד לו האדם מחוץ לתופעה ומנקודת מבטו מנסה לעמוד על תוכיותה, ולכן לא ניתן לחוש את עומק האמת של התהוות הבריאה מאין, ובעיקר מה שנתפס מנקודת מבט זו הוא המקור האלוהי כנשמה הממלאת את תוך הבריאה כמו נשמה הממלאת את הגוף ומחיה אותו.

כמו שלשכלנו ברורה עד לכדי מוחשות נוכחותה של הנשמה הפנימית המצויה באדם הקרוב ללבנו, הניצב מולנו, ובשום פנים ואופן לא נתייחס לו כדומם, כך בהתבוננות זו יש לנו להרחיב את הכרתנו ולהביא למוחשות הכרתית של הנשמה הממלאת את הבריאה כולה.

לב ההתבוננות

דרך העבודה היא מעבר מן הפרטים אל הכללים, מן הקוטן אל הגודל.
מתחילים בהתבוננות בנברא מסוים ומדמיינים אותו לפרטיו הרבים, אם זה צמח, חיה או אדם, מדמיינים את כל אבריו, ומתמקדים גם בתוכיותו ומציירים את עצמותיו וכל אבריו הפנימיים.
כדאי מאוד לעצור לכמה רגעים ולשים לב לפעימות הלב שלנו, כיצד על ידם הלב מזרים דם בכל רחבי הגוף וממלא את כל טריליוני התאים במזון וחמצן, וע"י כך באנרגיה וחיוניות, וכן **איך כל התאים עם כל הפעילות הרבה המתקיימת בתוכם מושגחים ומנוהלים בכל רגע ורגע בחכמה אדירה שמעבר לכל דמיון , ואיך כולם ביחד קשובים למגמה אחת תוך שיתוף פעולה ורצון משותף**, איך הלב מתפצל לעורקים ונימים דקים מן הדקים המלאים בדם ומגיעים לכל תא ותא ולא שוטפים ומציפים אותו ללא התחשבות, אלא בעדינות רבה ומדויקת משפיעים אליהם את הכמות הנדרשת.
וכן הלאה עוד ועוד ע"פ המפורט ומבואר בספרי המדעים.
לאחר כל זה מתחילים לחשוב על מהותו.
האם החכמה הרבה הנוכחת וממלאת אותו מתרחשת ונפעלת מאליה? האם פעולות שלמות ומופלאות אלו הם עיוורות ואינן מודעות לעצמן? ברור שלא!! **אלו פעולות הנובעות ממקור חי וקיים נוכח ומלא בחכמה ורצון, ומקור זה הוא בעצמו המציאות היותר אמיתית שקיימת ונוכחת כאן ועכשיו בתוכי ובגופי.**
הדעת חייבת להתרומם בפנימיותה לחוש את עומק תהומיות הקיום האמיתי של האדם בתוכו ובעצמו.
זהו מהלך עדין ואצילי שנעשה בפנימיות נפש והכרת האדם.
התבוננות זו היא כ"כ עמוקה וחשובה וראוי ללכת איתה יום יום, ובכל עת שנפשנו משתוקקת להיכנס פנימה אל מבעד לפני השטח.

וביתר הנבראים

לאחר שמרגישים במקצת את האמת שבדבר זה, נעבור לראותו בנבראים הסובבים אותנו.

בהתחלה אפשר לעבור לעוד נבראים פרטיים אחרים ולבחון אותם כפי שבחנו בראשונה.

לאחר מכן יש להתבונן בחלקים יותר נכבדים בבריאה, ולעבור מן האיש הפרטי לאנשי כל העיר ולאנשי כל המדינה, להפנים שכולם חיים רק מן הכוח המהווה אותם והוא הוא חיותם הפנימית, ואף על פי שאי אפשר לבחון כל כך הרבה נבראים בפרטיות, בכל אופן יש יתרון רב להתבוננות בכללות, שכן עצם הראייה שיש כל כך הרבה נבראים המסודרים בסדר כה מופתי יש בה בפני עצמה איזו הרגשה של תוכן פנימי המוכרח להיות קיים בה.

אמנם גם יש יתרון להתבוננות בפרטים, בחיבור של הדמיון ובממשותו, ודווקא ע"י שניהם הולכת הנפש ומרגישה את החיות הרוחנית הממלאת את הכל.

יצירה אחת

וכך עולים בדמיון עד שמתבוננים בכל הבריאה ומפנימים שכל כולה, עם כל פרטיה כולם, מלאה בחיות אלוהית מופלאה שהיא עיקרה ומהותה.

כאן נתפסת הבריאה כיצירה אחת, כאילו היא אדם גדול שיש לו נשמת חיים אחת הזורמת בכל כולו, וכאילו נפחת בבריאה משמעות הקיימת בה בתוכיותה.

פה מתחיל ההבדל המהותי בין הידיעה המדעית השומרת על האיזון האנרגטי לבין היחס הפנימי לבריאה כמלאה באור חי בעל תוכן ומשמעות רצון וכוונה.

אותה האחדות המהותית והרצונית המצויה בכל, מעוררת היא אותנו לחיים של מוסר ונתינה, וכפי שהיא עצמה מלאת אחדות ומוסר, בהחיותה אותנו בחסד ובאהבה גדולה, ובהשגחתה על כל פרט ופרט

בחיים, כן מעוררת היא בנו רצונות מוסריים לטוב ולתיקון עולם.

מעבר לשלב הבא

אומנם, על אף נוכחות השכל בעבודה זו, ועל אף המתיקות והאמת המורגשת בה, עדיין העיקר הוא הדמיון והראייה כביכול של הבריאה כולה, והשכל הוא חיצוני לאותה ההתבוננות ורק מסביר במחשבה את המהות העומדת מאחורי אותו הדמיון הגדול.
עדיין חסר משהו בטבעיות ובהרגשת האמת שבהתבוננות, בוודאות שבה, כאילו אותה האמת של הבריאה תלויה במחשבתי ובדמיוני ואיננה עומדת בפני עצמה.
בשלב זה, לרוב, לאחר עבודה של פרק זמן נכבד, הנפש עצמה דורשת מעבר לדרגה הבאה..

ט | אור השכל

בינה וחכמה

עד עכשיו עבודתנו הייתה עם הבינה בלבד ללא הארת החכמה.
החכמה עניינה ביטול למושכל כפי שהוא והכלת הארתו בלי שום צמצום, והבינה המגיעה לאחר הארה זו היא המפרטת את הארה זו ומסבירה אותו בכליו של האדם.
כל עוד עולמות הבינה והדמיון אינם מפותחים דיים בפני עצמם לא יוכלו הם לקלוט לתוכם שום הארת חכמה, והיא תחלוף על פניהם בלי להשאיר שום רושם, אך עכשיו כאשר עבדנו על פיתוח עולם הדמיון, בעצם יצרנו מקום רחב, המאפשר לבינה להיות כלי לחכמה ולקבל את הארותיה.
אך איך מגלים את הארתה של החכמה?

חיים לאור האמת

כאן צריכה לצמוח ולהתגלות עבודה רחבה יותר מעבודת הדמיון שדורשת חמש או עשר דקות ביום בלבד.
בשביל לגלות חכמה, זאת אומרת ביטול לדבר המושכל, שהוא עצמו

יאיר בנו, צריך לתפוס מה בדיוק אומרת האמת שבו, מה היא כוללת בתוכה, ולפעול בהתאמה לה.
הרי, אם האמת כוללת מספר עניינים ואנו כלל איננו מתייחסים אליהם, זה סימן שאנחנו לא באמת מכירים בה, וסיבה לכך שלא תאיר לנו במלואה, ולכן נדרשת פה התאמה של חיים אל האמת.

להתקרב לה'

למדנו שה' מהווה ומחייה את הבריאה כולה בכל רגע ורגע, הדבר הראשון והפשוט הנובע מכך הוא שלא מספיק זמן אחד ביום של התבוננות, שכן היחס שלנו לכל רגע של חיים צריך להשתנות ולהתעלות.
אמנם, לא רק עוד זמני התבוננות בלבד הם הנדרשים, כאשר מפנימים שה' לבדו הוא האחראי לכל הבריות ולכל המקרים העוברים עליהם, צריך גם להתייחס בהתאם לכל המקרים החולפים עלינו, ולדעת מה העיקר בהם. העבודה עכשיו היא להכניס את ה' יתברך עמוק עמוק לחיינו, לא רק להתפלל אליו בעת צרה, אלא לשתף אותו בכל העובר עלינו, מן הדברים הגדולים ועד הקטנים ביותר.
להתרגל לאט- לאט ובהדרגה להתפלל ולבקש מה' גם את הדברים הקטנים ביותר החסרים לנו, ובכך להעמיק בנו את הידיעה וההכרה שה' משגיח על הכל, והכל נובע ומושפע ברצונו.
ע"י זה, ה' יתברך הופך מלהיות איזו דמות רחוקה ודהויה ח"ו, לאלוקים חיים, שעצם החיים המפכים באנושות ובבריאה כולה מגיע ממנו.
כך אומר רבי נחמן מברסלב - נכון, גם למי שלא מבקש מה' מגיעים לו מזונותיו, אך ההבדל בין מי שמבקש למי שאינו מבקש הוא מהיכן מגיעים מזונותיו.
מי שלא מבקש את המזונות, המזונות וכן כל השפע שמקבל מגיעים לו כביכול מן המזלות, ומי שמבקש מה', כל השפע שלו מגיע ישירות מה'

יתברך, אם זה אוכל או הבגדים, רכוש וכן הלאה.
העיקר להכניס לתודעה שהכל מגיע ותלוי בה' יתברך בלבד.

ענווה

העבודה המפתחת את כוח הבינה היא עבודת הדמיון, והדבר המאפיין אותה ביותר היא הרגשת היש במציאות, לראות את כולה במחשבתי כיש גמור. ולעומתה העבודה המפתחת את אור החכמה ומאפשרת לו להאיר היא עבודת הביטול והענווה, אותה הפנמה פנימית ששום דבר לא נפעל ומתרחש בעולם מכוחי ועוצם ידי, אלא מה' יתברך בלבד.
עבודה זו היא המעוררת את אור הנשמה ובעצם את האור האלוהי שבקרבי, להאיר לי ממנו בעצמו בלי הרגשה של תלות ושיעבוד לעולם ההכרה החיצוני.
הארה זו היא טבעית, מלמעלה, וכאשר חשים אותה מתוך ההתבוננות שבבינה, הנפש הולכת ומרגישה את האמת מאירה לה מתוכה, והוודאות הנפשית בהרגשת ובהכרת האור האלוהי המהווה את העולם ומחייה אותו הולכת וגוברת.

ראשית חכמה

ישנו מעבר גדול בין התבוננות שמתחילה מן הדמיון ופונה כלפי ההשכלה, להתבוננות שמתחילה מעצם הביטול לה' יתברך ואת עצם ביטול זה מגלים בלבושי הדמיון.
כאשר מתחילים מלמטה למעלה, מן הדמיון אל אור האמת, תמיד ישנו משהו מאולץ המונע בעד האדם לגעת באמת בטהרתה, שכן ישנו פער אין סוף בין הדמיון לאמת.
שהרי, הדמיון הוא ביטוי למקומו של האדם, כל יצוריו לקוחים מעולם החוויה החושית והרגשית שלו, ומצד עצמו אין לו כלל יחס וערך לאמת כשלעצמה. הדמיון תמיד יישאר חוצץ כאשר הוא נקודת ההתחלה הראשית.

אך כאשר ההתחלה היא הביטול, וחייו של האדם זורמים בעיקר מן החכמה, אין דבר החוצץ בינו לבין אור הקדושה האלוהית, והדבקות האלוהית אינה מאולצת אלא טבעית, והתאמתה לחיים הולכת ומתגברת.

במצב זה הדמיון בהתבוננות אינו משמש כתוכן עצמי, אלא כמשלים את האור העליון ומגלה אותו ברוב פאר והדר, ומאפשר את כניסתו לכל תחומי החיים.

בלי הדמיון בשלב זה, אמנם האור יהיה אור אינסוף בלתי מצומצם, אך הוא יהיה מאיר למעלה, רחוק מן החיים ומן השפעה עליהם, ולא יהיה ניתן להתמיד בהתבוננות כזו.

לכן, מטרתנו כעת היא מתוך הביטול והענווה כלפי הגודל האלוקי, לבנות לה' דירה במחשבותינו ובדמיוננו שבהם אותו הגודל יאיר בפאר והדר, ומתוך הרחבת הדמיון, להעמיק במקביל בהרגשת עומק הקדושה האלוהית ההולכת ומתרחבת ומתעמקת ביחד עם ההרחבה הדמיונית.

במקום גדולתו

כאן נכנסת הבנה חשובה ביותר באור האלוהי המהווה ומחיה את העולם.

כאשר התחלנו את ההתבוננות מן הדמיון אל השכל, שלב השיא היה האור האלוהי המהווה ומחיה את העולם, נשמת העולם, וכל השאר רק שימש כשלבים לעלייה להבנה עליונה זו.

אך בתנועה מן הביטול של החכמה אל הדמיון התבוני, התהוות העולם מן האור האלוהי מתגלה כשלב הנמוך ביותר, ועל זה נאמר "במקום שאתה מוצא את גדלותו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו", שהרי כל הברואים כולם ברוב גודלם, אינם נחשבים אפילו כטיפה מן הים ביחס לאור אינסוף, וכל מה שמהווה ומחיה אותם זה מתוך ענווה כביכול, שמתגלה בדברים שאינם כערכו כלל וכלל. זה צמצום גדול ונורא.

לכן, עיקר ההתפעלות הנפשית בהתבוננות זו צריכה להיות בפלא של צמצום אור אינסוף בכלים מוגבלים, בענווה ובטוב האלוהי המצטמצם להאיר ולהגלות לכל הברואים.

זאת אומרת, כעת הדמיון ובעצם הנבראים כולם אינם עומדים בערך אחד עם האור האלוהי, כנשמה אלוהית המחייה את הגוף, אלא מורגש בתוך הנפש איך הבריאה כולה איננה תופסת כלל מקום לעומת האור האלוהי והוא מהווה אותה מן האין בחופשו וגודלו, ומתגלה מתוכה לנבראים בחסדו העליון, ועל ידי כך יוצר גשר מחבר בין הבריאה לבין מציאות האינסוף.

משחק מענג

בפועל, עיקר מה שצריך להעסיק את המחשבה בזמן ההתבוננות הוא מן משחק מענג בין ההרגשה הפנימית בקיום ומציאות אור אינסוף לבין הפלא שעם כל בלתי גבוליותו בחר להוות בריות בעלות גבול ותכלית, ולהתעניין בחייהם.

כפי שניזכר לעיל, הרגשת הנפש במציאות אור אינסוף מתאפשרת רק כאשר חיים יותר ויותר עם התודעה שה' הוא המנהיג והשולט בכל ענייני הבריאה, אך על גבי זה יש גם לתת לנפש לחוש גם את אמת זו כשלעצמה, את האמת של מציאות ה'.

זהו דבר מצחיק לעסוק כל הזמן רק במה שמרחש במציאות המצומצמת ולא לתת את הדעת ואת הלב לפלא העצום והנורא של מציאות כל כך אדירה ומופלאה, שעצם ההכרה בה הינה העונג היותר מופלא שיכול האדם לחוש עלי אדמות.

אומנם ביחד עם זה, רצון ה' הוא שאותה ההרגשה המופלאה תחדור עמוק לתוך חיינו ותשפיעה עליהם רוב טוב ושמחה, ועל כן נדרש הוא גם המשחק המענג שהזכרנו לעיל במעבר בין הרגשת מציאות האינסוף לבין הפלא שבהתהוות העולמות.

מתחילים בהתבוננות עמוקה ורחבה בבריאה כולה ובאור הנשמה

הגדולה המורגשת בכל פרט ופרט שבה, ותוך כדי כך ומתוך מנוחת הנפש והתעוררות נשמה, מתמקדים בעניין העיקרי, ב"אמת", שהיא אותה המציאות המקיפה על הכל ונותנת מקום לכל.
ולאחר מכן שבים לעולם.

יחס נכון לאור האלהי

התבוננות זו צריכה להיות ברצוא ושוב, ב"ריצה" אל האור הנסתר, ובשיבה מהירה אל מציאות העולמות, משני פנים-

1. אין אפשרות **לתפיסה** שכלית באור אין סוף, רק הכרה שכלית בעצם קיומו- שקיימת מציאות שאיננה מוגבלת בשום גבול גשמי ותואר שכלי, שהרי כל הגשמיות והרוחניות ממנו הם, והיא הינה נבדלת בתכלית ההבדלה מכל אלו, וצריכה להיות נתפסת דווקא ככזו, **שהרגשה זו מורגשת בפנמיות הלב החשה את ההפלאה של אור אין סוף כעניין היקר ביותר והמאיר ביותר האפשרי**. וכאשר מבזיקה הארתו שבים מהר ללא שהוי להרגשת העולם המתחיה על ידו. שכן אם ישהה מעט יותר מן הראוי תהפוך הפעולה לניסיון לתפיסת המהות האלוהית, מה שאינו אפשרי ומבטא את ההפך המוחלט ממנה בעצמה.
2. מציאות חיינו צריכה להיות מוארת דווקא ממקוריות האור העליון בעצמו שכן- "מלוא כל הארץ כבודו" ו"לית אתר פנוי מניה" ואחרי שמרגישים את שיגובו ונבדלותו **צריכה הנשמה בעצמה לעורר את כוחה הגדול כוח האמונה להרגיש בוודאות גמורה איך החיים על כל ענייניהם ותהפוכותיהם רק עניינים של האור האלוהי בעצמו הם**.

בכל יום תמיד

האמת היא שבמשחק זה אנו מצווים לעסוק בכל יום -שחרית וערבית- בקוראנו קריאת שמע אנחנו מתחברים ומתבטלים באור האחדות השלמה, ובהזכירנו את יציאת מצרים , שה' יתברך בעצמו הוציא אותנו

עם ישראל ממצרים מבית עבדים, אנחנו מתחברים אל הפלא של היחס והקשר שבין המציאות העליונה והנשגבת לבין מציאותנו אנו.

עבודה של חיים

צריך לדעת שלא כ"כ מהר מגיעים להתעוררות נשמה בהרגשה חיה במציאות ה', וגם לאחר עבודה זמן רב כאשר מגיעים לאותה ההתעוררות, היא מתגלה רק לפרקים - לרוב בזמנים המקודשים כשבתות וימים טובים.

זוהי עבודה של חיים, ותמיד ההכרה הולכת על ידה ומתעלה צומחת ופורחת עוד ועוד, **אך על האדם בעיקר להיות ממוקד במדרגתו כעת- לשמור עליה לטפח אותה והכי חשוב לשמוח בה**, שכן כל בניין שכזה שהאדם בונה בהכרתו בבקשו להתקרב לה' יתברך, אפילו לא יהיה עדיין בשלמות גדולה, ה' יתברך משרה שכינתו בו, כמו שאומר הזוהר על הפסוק- "נודע בשערים בעלה"- כל חד וחד לפי מה שמשער בליבו, פירוש- ה' מתגלה לכל אחד לפי מה שהוא משער בלב שלו, זאת אומרת, אותה השערה פנימית המצויה בלב האדם היא מקום השראת השכינה אשר בו, וכל עבודתנו במדרגת החכמה היא לחשוף בנפשנו את נקודה זו ולשמוח בה יותר מכל, על אף שנקודה זו איננה מבוררת, זוהי בדיוק עניינה של החכמה שבשל כך ביכולתה לחבר את האדם אל מה שמעבר להכרתו המבוררת והמצומצמת.

בדברים אלו מבואר איך שהדמיון, על אף הימצאותו, מעבד ממרכזיותו, והמרכזיות ניתנת היא לאור האמת המפציע בפנמיות הנשמה.

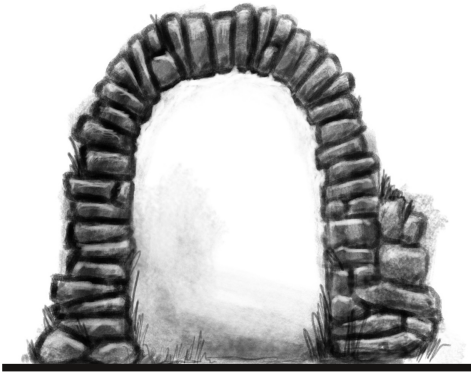

י | המידות האלוהיות

חי העולמים

מהו המעבר בין החכמה לרצון? מה כבר יכול להיות גדול יותר מהכרה פנימית בגדולת ה'?

לא משנה עד כמה תהיה גדולה הארתה של החכמה, תמיד תישאר היא כנקודה פנימית בלתי מבוררת ומוגדרת.

מעלתה היא שהיא מחברת את האדם עם מה שמעבר, אך חסרונה הוא שעולם המושגים של האדם בטל ומבוטל ונראה כחוצץ על אור האמת, ואור ה' מצטייר כמאיר דווקא מבעד לבריאה ומבחוץ לה.

אך האמת, הרי הקב"ה הוא בעצמו החיות של הכל, "חי העולמים", זאת אומרת, ה' יתברך לא מאיר לברואים כאילו הם מציאות נפרדת ממנו, אלא הוא מאיר מהם ומתוכם, האור האלוהי מתגלה מעצם החיים של הנבראים כולם, אותו אור אלוהי עצמו שלמעלה מכל צמצום ומכל הוויה.

ואם כן, חייבים לומר שהמושגים של האדם בעצמו, על אף שנראים כשייכים אליו בלבד, באמת מקורם הוא במה שה' יתברך בעצמו הצטמצם להופיע ולהגלות במידות השייכות לנבראים, והוא בעצמו

מתאחד עמם.
זאת אומרת, החכמה שבבריאה, לכל דרגותיה והופעותיה, איננה עניין נפרד מאלוהותו יתברך ח"ו, אלא היא חכמתו שלו שבחר להופיע ולהיגלות על ידה, וכן כל המידות כולן.
כאשר אותה החכמה מצויה בשורשה העליון, וכן כל מידותיו יתברך, הם אינם כלל באותם הגדרים הנראים לעיננו בבריאה כנפרדים, אלא הם כמו כח כללי אחד הבטל בעצם הנפש ומבטא רק את הימשכותה בעצמה, הפניה שלה לזולת כביכול.
כפי שאדם כאשר עוסק בחכמה מסוימת, הרי על אף שהיא כשלעצמה נפרדת ממנו, כאשר עוסק בה, הוא בעצמו העוסק בה והנוכח בה, ולא שום דבר אחר, כן ה' יתברך נוכח הוא בעצמו לגמרי בחכמתו ובחסדו ובכל מידותיו שבהם מנהיג הוא את עולמו.
מה שאנחנו מתארים בחכמה וחסד וכו' פנמיות העניין הוא באמת אופנים מסוימים של עניין אחד ויחיד.
בפנמיות, ככל שהמידות מתייחסות לעולם יותר עליון כך מתברר איחודן ואחדותן זו בזו, שבכל מידה ומידה ישנם המידות כולן, וא"א כלל להבין מידה כעניין שעומד לעצמו אלא רק כמסכמת וכמופיעה באור מסוים את המידות כולן ואת העצמיות הנשגבה שבמהותן.
הדבר מבואר גם בקשר שבין בני זוג, שאומנם מתקיים ומופיע בעניינים שונים ומגוונים, אך כולם הינם רק מבטאים צדדים שונים בקשר הפנימי והמהותי שלהם.

תורה מן השמים

יוצא אם כן שהדרגה הבאה שאחרי החכמה, היא דרגה שבה כל מושגי האדם וזרימת חייו מתבררים ומתגלים כמאוחדים עם האור האלוהי.
לפני שניתן כלל לגלות זרימה שכזו, ראשית יש לגלותה בהכרה, לחשוף את הגוונים הטמונים בהכרה הפנימית, בפנמיות החכמה.
החכמה, כפי שהסברנו, כשלעצמה תמיד תהיה נקודה שאיננה מבוררת,

ואותו הבירור המונח סתום בפנימיותה לא מתגלה ע"י ביטול בלבד, הוא כלל וכלל אינו תלוי בעבודה כלשהי מצד האדם, אלא מתגלה מרצון ה' בלבד, החפץ להשרות שכינתו ולגלות את עצמו ומידותיו לעמו ישראל-תורה מן השמים-.

תורת משה מגלה לעם ישראל את צורת החיים המתאימה ומקבילה לאור האלוהי המתאחד עם העולמות, ובמצוותיה מתאחד האדם בכל רבדי חייו, מרצונו וחכמתו ועד לעשייה הגשמית, עם האור העליון שכל צורות חיבוריו לעולמו מתבטאות בתורתו ומצוותיה, התורה כולה היא שמותיו של ה' יתברך.

ההכרה העמוקה שהתורה פועלת להשריש באדם היא הכרה המזהה את עצמה כנמשכת מקבילה ומאוחדת עם האור האלוהי.

החכמה האלוהית, בשורשה, מהווה יחס פנימי לעצמיות אורו יתברך, ומופיעה בהופעות שונות ומגוונות במגוון רב של ממדים ודרגות, מהחכמה הגנוזה ועד לחכמה של סדר העולם והחכמה האנושית בעצמה, וכולן ללא יוצא מן הכלל, חכמתו יתברך וגילויו בעצמו הן.

ומובן על פי זה שישנה צורה עמוקה של חיים, המהווה הקבלה מדויקת ביותר אל החכמה הכללית ואל המידות כולן, ומגלה בעצמיותה את הקשר והיחס הגדול השורר ביניהם ומאחד את כולן באחדות אחת, וניכר על יד דרך שכזו היות כל החכמות המרובות שורשן בחכמה כללית אחת המוארת באור אלוהי.

צורה זו היא תורתנו הקדושה.

שבת קודש

ניתן דוגמא לאור פנימי זה המופיע בתורה ממצוות השבת-

ה' יתברך כתב בתורתו שברא את עולמו בשישה ימים וביום השביעי שבת, זאת אומרת ה' גילה לנו עם סגולתו, שחכמתו העליונה המקיימת עולמי עולמים ומאירה באורה ממדים לאין סוף ותכלית, מקימת בכל אלו צורה פנימית ועמוקה של הופעה השייכת לעצמיותו וחיוב מציאותו

יתברך, שרק מכוחה ומהותה מתקיימים כל אותם העולמות והממדים לבלי תכלית, ורק מכוחה הופכים הם העולמות להיות באמת גם מחויבי המציאות כביכול כמוהו יתברך ממש.
ואותה ההופעה הקשורה בחיוב מציאותו, מדריכה כל עולם ועולם וכן את המידות העליונות בעצמן באופן שמתגלה מיניה וביה התכללותן בעצמן ועמו יתברך, וכך פועל עם ששת מידותיו העולות ומתכללות במידה השביעית, וכן בורא את עולמו בשישה ימים וביום השביעי נח.
המספר שש מורה על ההתפשטות וההופעה בכול הכיוונים האפשריים- ימינה שמאלה, קדימה אחורה, למעלה ולמטה, וכך גם מידותיו יתברך ממלאות את כל חללו של עולם- חסד וגבורה מקבילות לימין ושמאל, תפארת למעלה ויסוד למטה, נצח קדימה והוד אחורה, אלו המידות הממלאות ומקיימות את ההוויה כולה עם כל התפשטותה לאין סוף, וכל קיומן בעצמן הוא בהתכללותן כאחת במידת מלכותו יתברך המרכזת אותן ומעלתן לקבל אורן משפע אורו העצמי מחוייב המציאות כנ"ל.
וכך, בהתגלות לנו אותו הסדר הפנימי של המציאות, אנו שובתים ממלאכה ביום השביעי ובכך מאוחדים אנחנו עם הטבע העצמי של הבריאה המקבלת ע"י מנוחתה שפע של עונג אלוהי מרומם.
התחושה האמורה ללוות אותנו ביום השבת היא התחושה שכלל וכלל לא שייכת לעולם הזה ולעולמות כולם שום מלאכה ועשייה, כאילו שהיננו כולנו מחויבי המציאות כמוהו יתברך, ולכן נאסרה עלינו אפילו מלאכה קלה שבקלות.

רק פעולות שכאלו הן הנותנות את תוקף הקיום והן בעצמם מקיימות את העולם והעולמות כולם.
כל המצוות כולן מושתתות הן על עניין זה, ובכך כל מצווה ומצווה מרחיבה ומפתחת את פנמיות החכמה הגנוזה בנשמת האדם ומגלה את אור האהבה האלוהית בליבו של האדם.

קשר אמיץ

ככל שהאדם הולך מקשיב ומאזין לקולן של המצוות, מבטו על העולם כולו הולך הוא ומשתכלל, וכל נקודה ונקודה מוארת באור חדש.
ע"י הקישור האמיץ בחכמה הפנימית, מתעלה החכמה אל שלמותה בראייתה את סדר ההשתלשלות שבין אוא"ס לנאצליו וברואיו.
הולך ומתברר לאדם שכל צבא מרום הסובב מעליו ברוב גודלו ופארו, מתייחס הוא אליו ומהווה שלבים דרגות וממדים בהשפעה האדירה שריבונו של עולם משפיע עליו, והולך האדם ומרגיש את כל ההשפעות האדירות שצבאות מעלה שופעים עליו ומתוכו, ומרגיש את היות אוא"ס מצטמצם להשרות שכינתו בתוכו, ושחשקו ורצונו בו.
בד בבד עם החיבור והיחס ההולכים ומתעצמים גדלה היא ההפלאה הפנימית מעוצם שלמות אוא"ס שלעד ולעולמי עולמים לנצח נצחים יישאר נשגב ונאדר בקודש, וההרגשה שאפילו כל צבאות מעלה - כוכבים, גלגלים, מלאכים שרפים ואופנים, אינם אלא הארה דהארה משמו הגדול והנורא.
פלא זה רק הולך וגדל ככל שהיחס והקשר מוסיף ומתברר, ודווקא אותה ההבדלה ההולכת ומתעמקת היא בעצמה מהווה את המקור לכל הרגשת הטוב האהבה והאופטימיות של החיים, ע"י החיבור עם אי הגבוליות והחופש העליון והנצחי המלא עד אין קץ ותכלית בנועם ועדני עדנים של השפעות מלאות בחן, מוסר, פאר, יופי והדר.
רק הרגשה זו לבדה יכולה להיות לבסיס איתן קיים ונצחי לחיים שלמים מלאי רצון טוב ושמחה.

שמחה של מצווה

על פי כל דברים אלו, מובן שכעת העבודה היא עניין אחר לגמרי, וכלל אינה בערך לעבודות הקודמות, כעת האדם נדרש לעלות את תודעתו מתודעה של נברא בטל שפל וקטן אל מול הגדולה האלוהית, אל- **תודעת**

הקיום האמיתי והבלעדי של העצמיות האלוהית - שהיא לבדה נוכחת בכל ואין כלל דבר הנחשב כ"עוד" לעומתה.
אך הרי תודעה שכזו יכולה להופיע ולהיגלות רק כאשר העצמיות מצדה מופיעה באדם, שהרי מדובר על חכמת ה' העצמית, ואין אפשרות שתתגלה ע"י שום עשייה ומחשבה של שכל ותחבולה אנושית!?
לכן הטביע ה' יתברך בנשמות עמו ישראל את אותו הקשר העצמי למציאותו העליונה ולתורתו הקדושה, ולכן כאשר מקיימים אנחנו את התורה והמצוות המקבילות לפעולתו ולחוכמתו העצמית, מעוררים אנו בזה את עומק הקשר הפנימי אשר בנו, וזרימת חיינו הולכת ונהיית מתאימה יותר ויותר אל האור האלוהי.
זוהי הסיבה לחשיבות הגדולה של עשיית המצוות בשמחה רבה, שכן רק ע"י השמחה מתגלה הכוח לרומם את הכרתנו משפלותה אל עבר ההכרה העליונה והמופלאה של ייחודינו עם האור האלוהי, והיא בעצמה גם ביטוי לאותו הפלא של הייחוד העליון.
ע"י ההכנה הפנימית בהתעוררות הכוונה לעשיית והשלמת רצון ה' בשמחה גדולה, הולכת ההכרה העמוקה והעליונה ביותר וצומחת במעמקי הנפש, ובעת עשיית המצווה ההכרה חודרת ומתעמקת בגוף הגשמי והוא עצמו הופך להגלות יותר ויותר כאלוהי.

לאהוב לאהוב לאהוב

בנוסף, גם חשוב להתבונן כמה פעמים ביום באהבה הגדולה שה' אוהב אותנו, ואותי במיוחד, ושחפץ הוא להשרות שכינתו עלי בכל עת בהיותנו קשורים ומאוחדים זה בזה , ולהפנים את גדולת נפשנו ונשמתנו שכל צבאות מעלה מאירים אורם בתוכנו ועל ידינו.
אותה ההפנמה מגיעה בעיקר על יד שקט פנימי, והתכנסות מלאה פנימה, תוך התבוננות בגוף עצמו והבנת היותו בעצמו, עם כל תנועותיו הפנמיות וסדריו מלאי החכמה, בבואה וריכוז של חכמה מופלאה הממלאת עולמי עולמים המרוכזים בו בצורה נהדרה ומופלאה, והיותי

בעצמי במקומי והרגשתי, יהלום ופנינה יקרת ערך ביותר ששום תארים והגדרות לא יוכלו לעולם לעמוד על עומק ושגב טובה ופארה.
אותה ההרגשה בגדלות נשמתנו, תוסיף ותתעלה, בהבנתנו את עומק האחדות השוררת באמת בין הנשמות כולן שכולן באמת הזרחות הן מהאור האלוהי הכללי, והוא בעצמו עומק מהותן האמיתי, ואם כן רב המאחד על המפריד, ודווקא בהרגישי את גדולת חברי מתמלא אני בשמחה גדולה יותר בהבנה שגדולתו גדולתי היא, וגדולתי גדולתו, והאהבה יכולה לזרום לכל בתמידות וללא הפרעה.

על אף היות אותה הנקודה העצמית גדולה ומאירה, נסתרת היא הסתר רב ביותר מן האדם, וכלל לא מבין הוא כיצד להכיל בתוכו אור שכזה.
כציד מתקרבים לעצמי? ומדוע אותה נקודה עליונה שהינה פשוטה שבפשוטות כל כך נסתרת היא מן האדם?
על כך ועוד בפרק הבא.

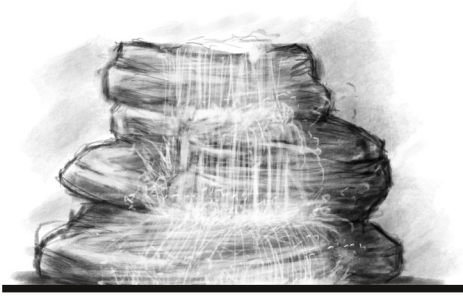

יא | מתוך המרירות

התקוממות טבעית

עד כאן הכל טוב ויפה, אך באדם, מלבד רצון טוב ופנימי המבטא את קולה של הנשמה, מצויה גם נפש פרטית וטבעית שכל תאוותה היא אחר מילוי הצרכים הגופניים של האדם, ובאינסטינקט טבעי ובריא כאשר מרגישה היא שמישהו מנסה לפגוע במרכזיותה ובשליטה שעד עכשיו הייתה שייכת רק לה, היא מתנגדת בכל כוחה ומקשה על הרצון של החיים הכלליים והטובים לצמוח ולפרוח בעדינות ובאצילות הראויה לו.

בכל עת שמתעוררת הנטייה האלוהית בתוככי האדם ודורשת מן האדם לחיות חיים אלוהיים, מכיוון שהתעוררות זו עדיין איננה מזוככת דיו, מרגישה נטייתו הפרטית כאילו מנסים לבטלה ולכן קמה היא ומתקוממת ודורשת את קיום צביונה בתוקף.

במלחמה זו הרבה זירות, כעס שעובר את גבולו, גאווה, תאוות כאלו ואחרות וכו'.

והרי כל מגמתנו היא לטוב ולקדושה? ומדוע שיתעוררו נטיות רעות שכאלו?

התשובה היא שכל עוד איננו לומדים להקשיב פנימה ולמצוא את הנטייה הטובה והקדושה, ולפעול מתוך הצלילים העדינים והישרים שהיא משדרת, אנו נתונים בתוך רצונות ושאיפות פרטיות, הקודמות בזמן, שעלולות לקחת את כל הצמיחה הפנימית והעמוקה ולהשתמש בה לצורכן האנוכי.

מר מתוק

כנגד אותה הנפילה החזקה העלולה להתהוות בנפש האדם בצמיחתו הפנימית, שם ה' יתברך בתוך האדם תרופה חזקה אדירה ונוראה מאוד בשם- מרירות.

המרירות מתהווה מתוך התעוררות הנטייה האלוהית בנפש האדם והפגשה עם הנטייה הפרטית שאיננה מוכנה לשמוע לקולה, ובטפטופה את הארותיה בתוכה, חשה הנפש הפרטית את אותן טיפות, והן הולכות ומזככות אותה ועוזרות לה להעמיק את ההקשבה הפנימית, אם אך ייתן האדם לאותה המרירות להתפשט להתרחב בכל נימי נפשו.

כאשר מסיחים את הדעת מן המרירות ולא נותנים לה את בטויה, ניתן מקום לאותם המידות הרעות ללכת ולהתפשט בהרחבה בנפש עד לכדי גאווה שפלה ונוראה הנובעת מחוסר מודעות של האדם למקומו האמיתי, לצדדים באישיותו הדרושים לתיקון ועליה, ובכך מתרחקים צללי המרירות ובמקומם מגיעים זחיחות הדעת והאהבה העצמית החיצונה, ואלו הם השורשים לכל המידות הרעות.

לכן נדרש האדם להפנים היטב כמה טוב צפון במרירות ולשמוח בה, ועל אף שבתחילה שקשה לנפש לקבלה יש לדעת שרק על ידה תוכל להשפיע עליו ולחדור לתוכו נשמתו האלוהית.

מעמקי הנפש הנשמה

חוץ מההרגשה כללית של מרירות על מצבו השפל שצריכה ללוות אדם בכל עת, יש גם לייחד זמנים להבעתה בהתעוררות, ובגלוי במחשבתו

ובדיבורו, בבכייה וצעקה להי' מעומקי נפשו.
בנוסף כאשר אדם מרחיב את עולמו הפנימי ומוצא בעצמו קשר ויחס לברואים כולם ולאור האלוהי השוכן בתוכם, יש לו גם לבטא במרירותו את צער העולמות כולם וצער השכינה, שבאמת שורשה של המרירות הפרטית הוא מצער העולמות וצער השכינה בריחוקה מאור פני מלך חיים.
ככל שהאדם מרגיש יותר הזדהות עם הצער העולמי כך הוא מתקרב יותר לאור נשמתו, וזהו ביטוי להתעלות נפשו.
המרירות איננה צריכה לגרוע משמחת הנפש בעבודתה לבוראה, אלא היא נמצאת ברקע ומעניקה רצינות לעבודה, ומעמיקה את הרגשת האמת בתכנים האלוהיים שהאדם שואף אליהם.
לא כל הזמן מתגלית לאדם האורה האלוהית ואם אין לאדם הרגשה בחיסרון האור- לא תהייה לא גם שמחה אמיתית בגילויו.
אפילו בעת גלוי האור, הרי אין האור בשלמותו מתגלה לאדם, ומצד אותו צד הנעדר יש לחוש את המרירות.
עם כל החשיבות של המרירות אל לנו לטעות ולהחליף בינה לבין העצבות.
העצבות מגיעה מייאוש רוחו של האדם ומוחסר אמונתו באפשרותו להתעלות ולהתקדש, ולכן יש לשלול אותה מכל וכל.
לעומתה המרירות היא כוח של חיים, המעניק תוספת מרץ ואנרגיות חיוביות, ומורגש בה בעצמה, אפילו ובעיקר בעת הבכי והצעקה, אופטימיות ואמון באור האלוהי.
כאשר העולם הפנימי הולך וצומח ביחד עם המרירות, הרצון העמוק של החיים הולך ומתגלה.

יב | חיים של רצון

מקור חיים

הבינה מתארת את מציאותנו אנו, את מציאות היש ברוב הודו ותפארתו כפי שיכול לשמש את האור העליון המאיר מעליו.

החכמה היא הביטול הפנימי השורר בעומק הבריאה לאותו האור.

היחס והדינאמיקה שביניהם ברצוא ושוב הולכת ומיישבת את האור בבריאה עצמה, ואז מתגלה מציאות חדשה שכלל אינה בערך לא לבינה ולא לחכמה, הרצון הוא המשכת הנפש עצמה, עצם החיים האלוהיים הזורמים בבריאה ללא הגבלה.

עכשיו מטרתנו היא לגלות את זרימת חיינו בעצמה איך שהיא מושפעת ממרומי החיות האלוהית, ולחשוף את מקורה.

לחיים שאינם מחוברים בישירות לרצון ה' ישנם כל מיני אמצעים שעל ידם מגיעה החיות לאדם- מאכלים שונים ומגוונים, סרטים, עיתונים, חברה, תאוות וכו'.

דרך כל אלו האדם שואב את רצונו לחיות כאשר נפשו איננה מזוככת.

אומנם אף בהיותו מחובר לדרך של תורה ומצוות, גם אז עלול האדם להישאר כבול בתפיסתו הקדומה כאילו החיים הם עניין כזה שמגיע לי

מבחוץ, ואינני מסוגל לפוגשם מתוכי ומפנימיותי.
בלימוד התורה אתענג על פלפולים ורעיונות מחודשים, ובמצוות אשמח מן ההווי החיצוני וכו' ולא אראה ולא אפנים שהתורה היא תורת חיים - אנא נפשית כתבית יהבית, אני את עצמי כתבתי ונתתי, האני והעצמי, הם מהותה של התורה, ואת הנקודה הכי קרובה והכי עצמית מטרתה לרומם ולהאיר.
ובאמת, חיים הנובעים בישירות מאור ה' אינם זקוקים כלל לאמצעים חיצוניים בכדי לחיות, עד כדי כך שבעולם הבא אין כלל אכילה ושתייה. בחיים כאלו רצון החיים נשאב ממקור החיות האמיתי והיחידי.

אור מקיף

קשה לנו להעלות בדעתנו מה הם חיים של חיבור לעצמי באמת, ובאמת יש צד שא"א כלל להסביר עד תום עניין עמוק זה, ויכול להיות מובן לאמיתו רק בהיות האדם שם, בפנים.
אך אף על פי כן ניגע במושג מסוים שאולי יש ביכולתו להוות פתח להבנה ונגיעה בעצם העניין.
למושג קוראים - "אור מקיף".
לכל דבר ודבר ישנו אור מקיף, או אורות מקיפים הסובבים מקיפים וממלאים את עצם הוויתו.
כאשר אדם הולך לאכל ארוחת צהריים למשל, בחיצוניות, נראה לעניים פשוט אדם מהלך, אומנם מצד האמת כל אבריו וכל זרימת ומרוצת דמו מלאים הם בתשוקה פנימית הממלאת אותם, והיא המחדירה בהם חשק וחיוניות בשביל מטרתה ורצונה.
האדם כלל אינו יכול להבחין בתשוקה זו מבחוץ, היא כ"כ מאוחדת עמו עד שאפילו אינו יודע כמה היא מעורה בדמו ובאבריו כולם.
ברגעים אלו אותה התשוקה היא כביכול האדם בעצמו לכל שיעור קומתו.
האדם אומנם יאמר-"אני רוצה לאכל" אך באמת אותה התשוקה כבר

לקחה בעלות על גופו ואבריו, והיא המוליכתם כחפצה וכרצונם.
האור המקיף הפך להיות אור פנימי וניתק את קשר חייו עם שורשו ומקורו האור המקיף.
האור המקיף בשורשו ומהותו הוא הרצון החופשי של האדם.
הרצון הוא פנמיות נקודת התשוקה לפני שקנתה לה הוויה ממשית בגופו ובשרו.
רק הרצון החופשי הוא באמת לאמיתו נקודת האני של האדם, והוא המקיפו לכל שיעור קומתו ומקשרו עם הרצון האלוהי החופשי של ההוויה כולה.
הרצון החופשי הוא תשוקת וכיסופי הנשמה להתכלל ולהתאחד עם בוראה, שפנמיות אחדות זו מופיעה בהבעתה את עוצם גדולת אור אין סוף.
רק הבעה עליונה שכזו מבטאת היא חופש גמור ומוחלט לאין סוף, ורק בה מוצא האני באמת את מנוחתו השלמה הממלאתו בחשק אדיר לחיים מלאים בטוב ובאור אלוהי.
זהו האור מקיף, והאדם צריך לשאול את עצמו מדי פעם- מה מניע אותי? האם אור טוב רצוני ובחירי, או האם זרם נוכרי וזר שפנמיות הרצון נעלמה ממנו והסתתרה מפניו?

תפילה וברכות

התפילה, היא בעצמה ביציאתה ונביעתה מעמקי נפשו של האדם, מהווה קשר תמידי, קיים ונצחי, בין האדם לבין עצמיותו, והיא השומרת עליו, על רצונו החופשי והעצמי, שלא יאבד בים התשוקות החיצוניות.
כאשר הקשר נשמר בטהרתו, הולכת התשוקה ומתבררת מקליפותיה, ומתהפכת לזרימה של חיים רצוניים וקדושים.

בשביל ללכת ולהתעלות אל חיים שכאלו, ולחיות אותם בעצמם עם

מלוא אישיותנו, אנחנו צריכים לחפש באותם המקורות שכיום משמשים להחיות את נפשנו, את עומק נקודת חיותם הפנימית, את אור ה' שבהם.

ככל שנתרגל להיות ממוקדים באור ה' בכל דבר ודבר, כן ילכו חיינו ויישאבו ויתגלו ממקורם האמיתי.

הנשמה הולכת וקולטת לאט לאט את מציאותם הממשית והבלעדית של החיות והאור האלוהי הנוכחים בעצמם בכל סיטואציה ובכל מצב, ומרגישה את היותה היא בעצמה מעורה בהם בלי חציצה ופירוד, ובכך מרגישה את הגודל המשמעות והערך של הכל- כל מילה ומילה, כל פעולה ופעולה, הכל מורגש כגדול, חשוב, ובעל ערך נצחי החובק בקרבו עולמים שלמים.

"מה ה' אלוקיך שואל מעמך" אל תקרי "מה" אלא "מאה", מאה ברכות בכל יום ויום, שעניינן חשיפת מקור חיינו, חיבור אל זרימת החיות האלוקית ממקורה.

עד עכשיו מכיוון שהבינה והחכמה שבנו היו כה מצומצמות, אותם החיים האלוהיים השופעים בכל היו מגיעים אלינו דרך מסך החוצץ בינינו לבין האור האלוהי, מכיוון שע"י הכרתנו היה נדמה לנו שהחיות מגיעה מן הגשמיות והחיצוניות שבכל דבר, ממילא ההתעוררות שלנו אליה הייתה התעוררות שפלה ביותר של תאווה חיצונית ועיוורת שכלל איננה מודעת לעומק הטוב הפנימי והמלא ממציאות אינסוף הגנוז במעמקי החיים.

אך לאחר העבודה הרבה בפיתוח הכוחות הפנימיים הכרתנו יכולה לעלות ולחוש את מקור החיים החודרים להווייתה, וזה ע"י הקדמת הברכות, שכל מילה בכל ברכה מעוררת את נפשנו ממקורה ומאפשרת לה לחוש ולהתמקד בעומק החיות הנכנסת לגוף ולחיות את חייה רק מתוך אותו הטוב העליון, החיות האלוהית המלאה רצון טוב וקדוש.

הכוח האמיתי הנמצא במאכלים ובכל המקרים העוברים עלינו, להחיות את גופנו ואת נפשנו, לא נמצא בהם בחיצוניותם ובפרטיותם,

אלא רק מתוך חיבורם ואחדותם עם הכוח הכללי המשפיע חיות כללית בכל הבריאה. וככל שנברא יותר בטל ומודע לאותה החיות כן מקבל הוא את חיותו ממנה והיא מגיעה ונובעת מתוכו ומפנימיותו.

בשביל לשוב לאחדות עם העולם הטבעי המלא בחיות אלוקית, יש לחוש בנפש את עומק המהות של הטבע, את כלליותו וייחודו עם ההוויה העליונה - "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם".

רק אחרי שאנו ממוקדים במקור החיות ניתן מתוך כך לפנות לחיות הפרטית המתייחסת אלינו - "המוציא לחם מן הארץ", "בורא מיני מזונות", וכו'.

ראוי שנשים לב שהאכילה מחזקת את החיבור שלנו לעצמנו ואיננה מרחיקה אותנו מעצמנו.

התענוג שבאכילה נכון הוא שיצטרף לתחושות מרוממות וישרות כאלה או אחרות, למשל - קרבה ואהבה למשפחה וחברים, הודיה לה', שמחה בחיים ורצון בהם, ויותר מכל שתחזק בקרבו את הרגשת העונג הפנימי בהרגשת מציאות ה' (שזהו באמת מהותו ועניינו הפנימי של כל עונג הקיים במציאות, אלא שבהיות תוכן זה גנוז ונסתר בתוכו, עלול הוא דווקא להצטרף ולתת כוח לרצונות ותאוות נפרדות שמהותן ופנימיותן נעדרת מהן, אך בחשיפתו מעורר עונג זה את החיים במלוא שמחתם וחיוניותם).

בברכה אחרונה נוסף עוד משהו - אותה החיות האלוהית כעת זורמת בעורקינו- מציאותנו הפרטית הופכת לכללית ולטובה יותר, ומתוך כך אנו יכולים לפנות עם רצוננו כלפי כלל המציאות ולהתפלל על תיקונה והשלמתה - "רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך", "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו", "הרחמן הוא ימלוך עלינו לעולם ועד", "הרחמן הוא ישתבח לדור דורים ויתפאר בנו לעד ולנצח נצחים ויתהדר בנו לעד לעולמי עולמים", וכו'. הכל דווקא מתוך אותה החיות הכללית שחברה והתאחדה עם הווייתנו.

לב טהור ברא לי אלהים

מדובר כאן בתהליך של שנים. תהליך שבו הרצון שבתוכנו הולך מפנים ומרגיש את האור האלוהי הזורם בקרבו, ועולה ומתייחד עמו בתפילה אמתית מעומק הלב. מציאותנו הפרטית הולכת ונהיית כללית ואלוהית יותר, ודרישותיה ושאיפותיה מעמיקות עוד ועוד.

נפשנו מחליפה את נקודות המשען החיצוניות שעליהן הייתה בטוחה, ומתחילה לקבל את חיותה ממקור פנימי יחידי ואלוהי.

וכך לאט-לאט נעזבות הן כל האחיזות, והחיים מתרוממים ועולים ושבים למקורם.

לחיים כאלו המלאים ברצונות ושאיפות אלוהיות להתגלות אור ה' בשלמותו בבריאה כולה מתאימות במיוחד המצווה והתורה האלוהית.

הרצון המפעם בנו ממקורו רצון אלוהי הוא באמת - ומה תוכנו? המשכת וגילוי אלוהותו, זהו הרצון האלוהי בעצמו השואף להיות לו דירה בתחתונים, ובעשייתנו את המצוות מתוך רצון שכזה, מתוך היותנו מרכבה לאור ה', אנחנו מתאחדים עם מציאות ה' בייחוד שאין כמוהו.

"לב טהור ברא לי אלוהים
ורוח נכון חדש בקרבי,
אל תשליכיני מלפניך
ורוח קדשך אל תיקח ממני,
השיבה לי ששון ישעך
ורוח נדיבה תסמכיני"

עד כאן סיימנו את החלק הראשון והמרכזי של חיבורנו, בחיבור זה ניסינו להראות כיצד עולמו הפנימי של האדם הוא עשיר ומופלא, וכיצד הוא יכול לעלות על ידו שלב אחרי שלב בטבעיות ובהדרגה אל גילוי העולם כעולם אלוהי מלא בשמחה וחיוניות.
פשוט שדברים אלו אינם חידוש שלי, ואשתדל בעזרת ה' להראות מעט מן המקורות שהובילו אותי לפגוש ולפתח את עבודה זו.
במרכז עבודת ההתבוננות עומדת מצווה גדולה וחשובה ביותר - מצוות אהבת ה', נראה כיצד נובעת מצווה זו בישירות מעבודת ההתבוננות.

בירור מצוות אהבת ה'

הקדמה

מצוות אהבת ה' איננה מצווה ככל המצוות, מצוות אהבת ה' היא הלב והחיות של כל המצוות כולן- "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצווה אתכם היום לאהבה את ה' אלוהיכם ולעובדו בכל לבבכם ובכל נפשכם".

בשל גודלה וכלליותה נוטים גדריה להיות נסוכים ערפיליות מסוימת, ומושג אהבת ה' נלקח בידי העולם בבוסריותו, ללא בירור מעמיק- מהי אהבת ה'?

מה בדיוק כולל הציווי הערטילאי לאהוב את ה'? וכיצד ניתן לאהוב מה שלמעלה מכל ציור ודמיון?

מטבע הדברים ספרי האמונה והמחשבה בעם ישראל מלאים בדרכים עמוקות ובביאורים המביאים את האדם לפיתוח נקודה עמוקה זו, אלא שבשל רוחב ליבם ועמקות מחשבתם של מחבריהם, נקודת המרכז הפנימית והיסודית עלולה לפעמים להעלם ולהסתתר מעיניו של הקורא.

הרי דרכים רבות ומגוונות של עבודת ה' נאמרות בדברי רבותינו וקשה מאוד לתפוס את נקודת המרכז הפנימית שבהם ובכך לראות כיצד ספרים אלו מחוברים באופן ישיר לעומק מצוות אהבת ה', וכך הולכים ונלמדים ספרי הראשונים והאחרונים שעסקו בסוגיה זו כספרי הגות והשקפה שאפשר למצוא בתוכם דבר תורה נאה לשולחן השבת, או לצטט משפטי מפתח בדרשת השבוע בבית הכנסת, ואפילו להיעזר בהם לעבודת ה', אך קשה מאוד לראותם כחלק מעבודה מסודרת ומובנית הקשורה בדרכה למצוות אהבת ה'.

רצוני במאמר זה לנסות להתוות דרך ברורה ובהירה, המראה לנו בגלוי את גדרי המצווה ונתיבותיה העמוקות המתפרשות ומתבארות בספרי הראשונים והאחרונים, ולהשתדל למצוא בדבריהם את הדרך המעשית לקיום מצווה גדולה וחשובה זו.

אולי אפשר לומר שעבודה זו היא מעין קצירת הפירות של הבירורים

העמוקים שעם ישראל עבר בגלותו הארוכה, בירורים שעל ידם עם ישראל הלך וחשף לאט לאט את מקור חייו ועמד על נקודתו העצמית.

חשוב להבהיר- אין מטרתי לעסוק כאן באהבה הטבעית הגנוזה בלב כל יהודי ויהודי לה' יתברך, או בלשון הרב קוק - בסימפטיה הטבעית שבלב ישראל, שהיא המעוררתם לעבודתו יתברך בשמחה ובטוב לבב, ולהוקיר לו תודה על חסדיו המרובים עלינו, היא אמנם השורש האמתי לגילוי האהבה בלב, אך כל עוד לא עוסקים בחלקה הנוגע למעשה בהתעוררות הלב בפועל ממש, עלולה אותה הנקודה הפנימית לדעוך ולהשתקע בפנימיות הנפש בלי ביטוי מעשי בקיום מצוות, וכך יוותרו בעשייתן כמצוות אנשים מלומדה, ביובש ובקרירות.
ועוד שאין דעת אלוהים מתפתחת בהסתפקות באהבה הטבעית בלבד.
עוד נראה כיצד מפורש בדברי רבותינו שאהבת ה' היא מצווה מחויבת מדאורייתא, ולא שייך לצוות עליה כדבר נפרד משאר המצוות אם מדובר באהבה טבעית שבלב.

מקור המצווה בספרי

בביה"ל[1] מובא החינוך שכותב: "ואהבת את ה' אלוקיך - וכיצד יגיע אדם לאהבה? הוא ע"י התורה, וכדיאתא בספרי לפי שנאמר "ואהבת", איני יודע כיצד לאהוב את המקום? ת"ל "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווך היום על לבבך". כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ,ע"כ, כלומר שע"י ההתבוננות בתורה יכיר את גדולתו של הקב"ה שאין לו ערך ולא קץ ותתיישב האהבה בליבו בהכרח. ועניין המצווה שיראה האדם לשים כל מגמתו וכל מחשבתו אחר אהבת ה' יתברך, ויעריך בליבו כי כל מה שיש בעולם מעושר ובנים וכבוד הכל הוא כאין נגד אהבתו יתברך, וייגע תמיד בבקשת חכמת התורה למען ישיג ידיעה בה' כו'".
צריך להבין מה פירוש הדבר שע"י ההתבוננות בתורה יכיר את גדולתו

של הקב"ה -
האם פירוש הדבר שבלימוד הלכות נזיקין והלכות בשר וחלב מכירים את גדולת ה'?
פשוט שלא, זה נקרא לימוד תורה ולא התבוננות בתורה.
הספרי מבאר שדווקא כאשר האדם שם את הדברים על ליבו הוא מגיע לאהבת ה' ולא ע"י למוד שכלי גרידא.
ועדיין מה פירוש הדבר- לשים על ליבו? ואת מה בדיוק צריך לשים על הלב?
פשט הפסוק המובא, מוסב על הפסוקים הקודמים לו- "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך.." וכו'
ע"פ זה מובן מה הם דברים שצריך האדם לשים על הלב- אחדות ה' ואהבתו המובאים קודם לכן.
אך גם מן הספרי וגם מן החינוך, משמע שההתבוננות צריכה להיות בתורה כולה ולא בפרשיות אלו בלבד, לכן צריך לומר שנקודה זו של אחדות ה' ואהבתו מעוררת היא אותנו לרובד הפנימי והמהותי של כל המצוות כולן, שעל אף שישנן מצוות רבות ביותר, אך כולן ללא יוצא מן הכלל שותפות הן בנקודה המרכזית של אחדות ה' ואהבתו.
על פי דברים אלו מובן שיש בתורה רובד מסוים מלבד ההבנה האינטלקטואלית, רובד עמוק שאמור האדם לשימו על ליבו וע"י כן יכיר את מי שאמר והיה העולם.
ישנן אומנם פסוקים מסוימים המבארים ומגלים מעט מגדולתו יתברך, אך בעומק יותר התורה כולה לכל כלליה ופרטיה הינה ביאור שלם ומקיף לחיים המכוונים לתפיסת העולם כולו ושורשו כאחדות שלמה מקיפה ועליונה.
ישנן הרבה תפיסות, חדשות גם ישנות, הנותנות תפיסה מסוימת באחדות העולם, וישנן תפיסות כאלה שאף מבארות את אחדות העולם כחלק מאחדותו של הבורא, אך אף אחת מהנה לא העמיקה די הצורך

לבאר כיצד החיים כולם לכל רובדיהם, מקיימים יחס נכון וישר עם אחדות ה' גודלו טובו.
מצוות התורה והשקפתה הפנימית מלאה באור אחדותו יתברך, וכל פרט מפרטיה מגלה את האחדות האלהית בגוונו המיוחד.
העולם מלא הוא באורות שונים ומגוונים, אורות של חכמה ומוסר, אורות של תפארת יופי והוד, בריבוי ועשירות עד אין קץ ותכלית, המצוות חושפות את אורות אלו, כיצד הן נובעות מתוך שורשן קשורות בו ומגלות אותו.
אך כל זה דווקא אם שמים אותן על הלב, ע"י ההתבוננות בתורה- בקול ה' המדבר בכל עת ומאיר את אחדותו מתוך הריבוי ועשירות הגוונים כולם.
לכן אומר החינוך שע"י ההתבוננות בתורה יכיר האדם את גדולתו של הקב"ה, שכן התורה היא המלמדת ומחנכת אותנו להתבונן על העולם כולו כבריאה של הקב"ה שדבוקה היא בו, ומאירה בכל עת את אורו.
ולכן פותחת התורה בפס' "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" להורות על נקודת ההכרה וההתבוננות הבסיסית והבראשיתית האמורה ללוות יהודי בכל עת בחייו, ובקיום התורה והמצוות כולן.
אותה ההתבוננות אחוזה וקשורה בעצמותה של התורה, באופייה ומהותה ובכל נתיבותיה ודרכיה, והיא המאירה בליבנו את אהבת ה' והרגשת קרבתו.
ע"פ זה יש צד שלא לראות במצוות אהבת ה' חיוב בפני עצמו, אלא כמצווה כללית הכוללת את כל המצוות כולן.
אומנם בשביל שכלל זה יאיר בפנינו בבירור, ובשביל שנוכל להתייחס למצוות כפי מהותן ומשמעותן האמיתית, יש לנו להפרידה ולבודדה לכמה רגעים, ולהתייחס אליה כמצווה בפני עצמה - לעצור, ולהתבונן בתורה.

נראה כיצד מושג ההתבוננות מופיע ומתברר בדברי רבותינו ז"ל, וכיצד

בדברי קודשם כיוונו אותנו להאזין למצוותיו יתברך ולהפנים את אור האחדות המרחף ומלווה את קיום המצוות כולן.

מצוות אהבת ה' במשנה תורה

לביאור עיקרי המצווה נביא את דברי הרמב"ם במצוות אהבת ה' שכן דבריו הכי ברורים ומפורשים לגבי הציווי המחובר אל הדרך לאהבת ה'.
הרמב"ם כותב[2]:"האל הנכבד והנורא הזה מצווה לאהבו וליראה ממנו שנאמר "ואהבת את ה' אלוקיך" ונאמר "את ה' אלוקיך תירא", והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ. מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאווה תאווה גדולה לידע ה' הגדול, כמו שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלוהים לאל חי". ע"כ.
דברים נפלאים אלו של הרמב"ם חושפים בפנינו את נקודת החיוב שבמצוות אהבת ה'-
כיצד ניתן לצוות על רגש? וכיצד ניתן לאהוב מה שלמעלה מכל ציווי ותפיסה?
משיב הרמב"ם- ה' יתברך ברוב גודלו וטובו ברא בריאה גדולה ומופלאה המהווה ומגלה יחס וחיבור בין האדם לבין בוראו, וכאשר יפנה האדם את מ"ב חלק א, ביה"ל ד"ה הוא כלל גדולמחשבתו ויתבונן באותה הבריאה יתעורר הוא "מיד" ברגשי אהבה ויראה להי' יתברך, שכן הבריאה היא עדות על חכמת הבורא, חכמה שאין לה קץ ותכלית.
אמנם הדברים אינם כה קלים לביצוע כפי שניתן לחשוב במחשבה ראשונה, אותה ההתבוננות שעליה מדבר הרמב"ם איננה מחשבה רדודה ושטחית, אלא התעמקות המחשבה לאחר לימוד מקיף בטבעם של הנבראים כפי מקום שידו של האדם מגעת.
ולכן לאחר הגדרת המצווה מרחיב הרמב"ם בפירוט "כללים גדולים ממעשה ריבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את ה'."
עוד נקודה שחשוב לציין, מצוות אהבת ה' מגיעה אצל הרמב"ם לאחר

מצוות ידיעת ה'.
זאת אומרת, רק לאחר הבירור השכלי בעניין אחדות ה', ושלילת הגשמות ממנו, ניתן למצוא ולגלות בהתבוננות בנבראים רמזים על מציאותו, וליצור יחס נכון ישר ובריא המחבר בין האדם לבין יוצרו.
בלי הבירור השכלי עלולה כל עבודת ההתבוננות להגביר ולחזק באדם דמיונות שוא והזיות של תוהו, ולהרחיקו מאוד מאור ה', אך ע"י התיישרות השכל, כל התבוננות מקרבת ומחזקת את דבקות האדם בריבונו של עולם וחושפת את אורו ביתר שאת וביתר עוז.

מדברים אלו של הרמב"ם אנחנו לומדים שבמצוות אהבת ה' דורשת התורה מאתנו להרחיב את אופקי מחשבותינו ולא להישאר מכונסים בד' אמות של הלכה בלבד.
לא לחינם ברא ה' בריאה כל כך אדירה ומופלאה, רוצה הוא בה לדפוק על דלתי ליבנו והכרתנו ולאט לאט לרומם את מציאותנו להכרה שלמה ומלאה במציאותו ואחדותו יתברך.

אולי אפשר לומר שלמצוות אהבת ה' ישנם "מכשירי מצווה" הכוללים בתוכם את לימוד ייחוד ה', לימוד טבע הנבראים, ועוד מכשירים שאינם דווקא מבוארים בדברי הרמב"ם כאן[3], אמנם "גוף" המצווה הוא ההתבוננות עצמה המביאה באופן ישיר - "מיד"- את האהבה לליבו של האדם.
ננסה להעמיק בדברי רבותינו במהות ההתבוננות עצמה וכיצד ליישמה בחיינו, ולא בשל קוצר ידינו בהשגת המכשירים כולם בתכלית השלמות נוותר על עיקר ויסוד המצווה המצוי במושג ההתבוננות- "לא בשמים היא ולא מעבר לים... כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו".

עקרונות ההתבוננות בחובת הלבבות

רבנו בחיי, בספרו "חובת הלבבות" בשער הבחינה, כותב[4]: "אמר

המחבר מפני שהקדמנו בשער הראשון אופני ייחוד האלהים בלב שלם והייתה הבחינה בחכמה הנראית בבריאות הבורא יתעלה הדרך הקרובה ביותר אל בירור מציאותו והנתיב הסלול לדעת אמתיותו התחייבנו להדביקה אליו"

בדבריו מתבררת הנקודה שהנחנו בדברי הרמב"ם, שלא לחינם סמך את מצוות האהבה התלויה בהתבוננות למצוות האמונה בייחוד ה', ומתחדד שהבחינה וההתבוננות בנבראים היא הצד השני של המטבע- האמונה בייחוד ה' ובאחדותו מופיעה במוחש ע"י גילוי הבריאה כמורה על מציאותו ואמיתותו.

רבנו בחיי חוזר על נקודה זו בשער הבחינה[5]- "אך איך אופני הבחינה בברואים? נאמר, כי הבחינה בברואים היא העיון בפינות העולם... שהבורא יתעלה הרכיבו הרכבה נכונה, וסדרו סידור מתוקן, וחלקו חילוק מבואר, ושמהו רומז אליו ומורה עליו כאשר תורה המלאכה על עושה והבית על בונהו", ועוד שם- "והחכם המבין יברר לו מן העולם דעת רוחניות ודקותו וישימן כסולם להבאת הראיות על הבורא הכל יתברך, וידבק בעבודתו כפי גדלו ורוממותו בלבו".

ייחוד ה' מופיע אל האדם ע"י התבוננותו בבריאה.

במצוות ייחוד ה' מתבאר שכח ה' לבדו הוא המניע את כל הבריאה כולה ואין לה מקור חיות מלבדו, ולכן מובנים דברי רבנו בחיי, שבבריאה עצמה שבחיצוניות נראית כאוסף של ריבוי כוחות, מסתתרים ראיות המגלות לנו את האחדות המצויה בה שמקורה בה' יתברך עצמו, ומובן מדוע ע"י ההתבוננות העמוקה בבריאה עצמה ובחכמה הרבה המצויה בה יכול האדם למצוא את אור ה' יתברך ואחדותו ולהגיע לאהבתו.

בהמשך דבריו שם, אנחנו נוכחים לדעת שלאחר אותה הארה המופיעה אלינו בהתבוננות, אנחנו נדרשים לבירור נוסף[6]- "ומה שראוי לך לדעתו בעת קריאתך מה שהערתיך עליו בשער הזה, כי הוא מעט מהרבה ממה שתגיע אליו בהבנתך מסודי החכמה שייגלו לך בבור לבבך וזכות נפשך,

וכאשר תגיע מזה עד התכלית אשר ביכולתך ראוי לך לדעת כי כל מה שעמדת עליו מחכמת הבורא ומיכולתו בעולם הזה איננו נחשב למאומה לנגד חכמתו ויכולתו, כי אין נראה אלא מה שהדרך אליו בעבור האדם בלבד, לא כפי הגעת יכולתו, כי אין לה קץ, וראוי שיהיה בליבך מיראתו וגודל יכולתו כפיהו, לא כדי מה שתבין ממנו בלבד".

בדברי רבותינו מבואר שהכרה זו, שכל החכמה הנגלית בבריאה היא צמצום אורו יתברך שצמצם עצמו ואורו להופיע ולהתגלות בחכמה שבבריאה, היא שורש האמונה.

וכך אומר הצמח צדק[7]: "האמונה היא שהוא יתברך רם ונשגב למעלה מעלה ממדרגת החכמה".

וכן כותב הרב קוק[8]: "עיקר האמונה היא בגדולת שלמות א"ס שכל מה שנכנס בתוך הלב הרי זה ניצוץ בטל לגמרי לגבי מה שראוי להיות משוער, ומה שראוי להיות משוער איננו עולה כלל בסוג של ביטול לגבי מה שהוא באמת".

הענווה והאמונה מחויבות להצטרף להתבוננות, ועל ידם היא מזדככת מסיגיה ומן הצמצומים שעלולה בינת האדם לצמצם את האור האלוהי המציץ אליה מבין חרכי העולם.

גילינו אם כן באופן שכלי את עקרונות ויסודי ההתבוננות:

1. לימוד שכלי של אחדות ה' ושלילת ההגשמה ממנו.
2. לימוד טבעם של הנבראים כולם.
3. ההתבוננות בנבראים כולם כשלבים בסולם של גלוי אחדותו וייחודו יתברך.
4. ענוה, ואמונה שאור ה' בעצמו הוא למעלה מכל השערה שיכולה להיכנס בלב האדם לעד ולנצח נצחים.

ארבעת רכיבים אלו צריכים תמיד ללוות את עבודת ההתבוננות, אין התבוננות אמיתית שאיננה כוללת באיזשהו אופן את כל הרכיבים

הללו.
כמובן שהצירוף ביניהם משתנה הוא לחלוטין מזמן לזמן ומאדם לאדם.

על אף שהיסודות מבוארים אך הוצאת הדברים אל הפועל, ויישום הדברים למעשה עדיין לא מבוארים, כיצד בהתבוננות חוזרת ונשנית בבריאה גשמית ומצומצמת יופיע מי שלמעלה מכל גבול וצמצום?

חב"ד

האדמו"ר הזקן ייסד מפעל לימודי ושיטתי שכל כולו מיועד לפיתוח כוח ההתבוננות ב- חכמה- בינה- ודעת בגדולת ה'.
וכך כותב בספרו?: " ועם זאת, יזכור כי כמו שמלך בשר ודם עיקר היראה היא מפנימיותו וחיותו ולא מגופו, שהרי שישן אין שום יראה ממנו. והנה פנימיותו וחיותו אינו נראה לעיני בשר רק לעיני השכל ע"י ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו שיודע שחיותו מלובש בתוכם. וא"כ ככה ממש יש לו לירא את ה' ע"י ראיית עיני בשר בשמים ובארץ וכל צבאם, אשר אור א"ס ב"ה מלובש בהם להחיותם, ואף שהוא ע"י התלבשות בלבושים רבים הרי אין הבדל והפרש כלל ביראת מלך בשר ודם בין שהוא ערום ובין שהוא לבוש בלבושים רבים, אלא העיקר הוא ההרגל להרגיל דעתו ומחשבתו תמיד אשר כל מה שרואה בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים חיצוניים של המלך הקב"ה וע"י זה יזכור תמיד על פנימיותם וחיותם, וזה נכלל גם כן בלשון אמונה, שהוא לשון רגילות, שמרגיל האדם את עצמו כמו אומן המאמן ידיו..."
עוד מבואר שם, שהיראה היא הפתח לגילוי מידת האהבה שמופיעה ע"י ההבנה של ביטול הבריאה כולה לעומת אורו יתברך.
א"כ מסביר לנו האדמו"ר הזקן כיצד מפעילים את כוח ההתבוננות: הרגל וזיכרון.
הרגל- לעורר את כוח החשיבה, להתבונן על הבריאה לא כעומדת כשלעצמה אלא כמשמשת את בוראה ויוצרה תמיד- היא ה"לבוש"

כביכול שבו הקב"ה מתלבש, וכמו שאין האדם רואה את מלכותו של מלך בשר ודם, אלא רק שמתבונן על הדברים הנפעלים מדבריו ומבין מתוכם מבינתו שנפעלו בגללו, כך גם יש להתבונן בבריאה ולהפנים שנפעלת בדבר המלך הקדוש ברוך הוא בכל עת.
וזיכרון- שיזכור את פנימיותם וחיותם שה' יתברך מלובש בהם בכל עת בכל תהליכי הבריאה.
בדברי האדמו"ר הזקן מתבהרת נקודה חשובה- לאחר שאדם התחיל ללמוד על חכמת הבריאה והתחיל להפנים את הסדר המתוחכם והפלאי השורר בבריאה כולה, מקטן שברמשים ועד גדול שבגלגלים ובמלאכים, יש לו להתעורר לעיקרה ומהותה של ההתבוננות שאיננה רק לימוד מדעי וציור דמיוני, אלא עומק של בינה והכרה, שהבריאה הינה רק מבטאת ומוציאה לפועל את רצונו של מלך מלכי המלכים, ורצונו הוא המניע הפנימי שלה, והוא קיומה האמתי.
תרגול מעשי זה אף חושף נקודה חדשה ומהותית, ה' לא מאיר לנו בבריאה חכמה נפרדת ומנותקת ממנו יתברך ח"ו, שרק בדרך רמז רחוק ומעורפל ניתן לקשר אליו, אלא את חכמתו בעצמו מגלה בבריאתו והוא לבדו הנוכח בה.

מצוות אהבת ה' שבה צווינו מהתורה, מתרחשת ומתקיימת באותה שעה שבה הכרתו של האדם עולה עד להכרת האחדות של הבריאה כולה ובאותה הנקודה מפציע מבעד לאותה האחדות העליונה אור ייחודו יתברך ומציאותו הנשגבה, שאז מתעוררת נפש האדם "באהבה עזה כרשפי אש, בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת א"ס ב"ה[10]", ולכן מייד לאחר קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע בהכרת אחדותו יתברך בז' רקיעים וארץ ו- ד' רוחות השמים, והכרת מלכותו ושליטתו עליהם, מיד אומר האדם "ואהבת", שהא בהא תליא, הכרת ייחוד ה' ואחדותו במציאות היא המולידה אהבת ה' בלב האדם.
וכן אומר האדמו"ר הזקן ב"תורה אור"[11] - "עד"ז תקנו כל פסוד"ז

מב"ש עד ק"ש להאריך ולהרחיב הדיבור בשבחו של מקום איך שמלכותו היא מלכות כל עולמים, ואיך שהוא קדוש ומובדל כו', עד שיהיה נקבע בקרב איש ולב עמוק, ועי"ז יגיע לקיום קריאת שמע. שמע לשון הבנה, להתבונן כי ה' אחד, פי' אחד- ז' רקיעים וארץ, ו-ד' רוחות העולם בטלים אליו יתברך. רק שברוך שם כו' שמבחינת ד' רבתי דאחד נמשך בחינת ברכה והמשכה להיות בחינת שם כבוד מלכותו כו', ועי"ז יגיע למדרגת ואהבת. פי' ואהבת הוא מלשון רצון. דהיינו שיהיה רצונו שהויה יהיה אלהיו, בכל לבבך בשני יצרך, יצ"ט ויצה"ר לאהפכה חשוכה לנהורא כו', שיעקור רצונו מהבלי עולם להיות לו שינוי רצון ולהיפך רצונו לה' אחד כמ"ש: "מי לי בשמים וענן לא חפצת בארץ" ע"כ.

סיכום- בדברי האדמור הזקן מתבאר שבשביל להפנים ולקלוט בצורה שלמה את תובנות ההתבוננות יש לאדם להרגיל את עצמו ומחשבתו להתבונן הרבה בבריאה- בשמים ובארץ וכל צבאם כלבושי מלכותו של ה' יתברך, ולזכור את פנימיותם האמיתית, ועל ידי הבנה שלמה של אחדות הבריאה עם ריבונו של עולם ב-ז' רקיעים וארץ ו-ד' רוחות השמים אפשר לייחדו באמת, וכאשר מייחדים את ה' באמת רצון האדם נעזב מענייניו הפרטיים ומתאחד עם הרצון האלהי באהבה רבה.

הרב קוק

הרב קוק בעין אי"ה[12] מסביר שאותה ההארה של מציאות ה' המפציעה מתוך ההתבוננות יכולה להגיע בשתי דרכים: "ההתבוננות בגדולת ה' יתברך כדי להיות זוכה לאהבה ויראה אמתית תתכן בשני פנים- האחד הוא בהסתכלות מדעית בפעולותיו יתברך השלמות, הערוכות בחכמה וחסד וצדק ומישרים, והב', מההסתכלות המדעית תבוא הסתכלות רגשית להשתוקק לאהבתו יתברך ויראת רוממותו מצד עצם כבודו, אע"פ שאין דרך במדע להבין מהותו יתברך מ"מ בהשפעת הלב וחשק הנפש, תתנוצץ חמדה למי שעושה כל אלה המעשים הגדולים. ואיך

שיהיה האדם חייב להדריך את עצמו זהו דבר מסופק, אם די לו בהסתכלות מדעית בפעולות ה' יתברך ודרכיו והתרגשות הנפש הפנימית תבוא מאליה, או שמחויב גם כן להיות משיב אל ליבו כל הערך של המשפט השכלי הבא מהידיעה במעשה ה', ולהוליד בעצמו השתוקקות נעלה מכל מדע וחשבון אל עצם כבוד ה' שלא ניתן להיאמר ולחשב בדעת ובחשבון מפני שהוא מרומם מכל חשבון". [וכן כותב הרב, לגבי ההכנה לתפילה בכובד ראש ובחסידים שהיו שוהים שעה אחת, זאת בשביל לכוון את ליבם למקום ליישב בדעתם את התובנות של ההתבוננות, ע"ש].

תורת הרב מלאה וגדושה בהסברות מופלאות כיצד העולם הרוחני קשור ומאוחד באופן טבעי והרמוני עם האדם והכרתו, וכיצד עולם זה בעצמו ממלא הוא את האדם ואת כל הווייתו אם רק ילמד להקשיב לו בהאזנה מלאה.

בפסקה זו מלמד הרב על שתי דרכים, ואולי שתי גישות כלליות, להתרומם מתוך ההתבוננות השכלית אל הדבקות האלהית.

1. הסתכלות מדעית בפעולותיו יתברך השלמות והתרגשות הנפש הפנימית תבוא מאליה.

לפי גישה זו, עצם ההפניה של הדעת אל מה שמעבר למושגי האדם בטעות יסודה, האדם צריך להשאיר את קשר הדבקות לנשמה בלבד והיא תתעורר מאליה ע"י ההסתכלות השלמה בבריאת ה' הגדולה והמופלאה, ותכוון את פנמיות לב האדם להרגיש את רוממות האור האלהי.

האדם צריך להסתכל הרבה בבריאה עצמה, לראות את ההרמוניה הממלאת אותה, ולהרגיש הרצון המוסרי המנהיג אותה ומכוון אותה בטובו הגדול, אך אין להתבונן במה שנשגב מהבריאה ומה שמעבר לה, זאת הנקודה תישאר ברשות הנשמה בלבד ולא תתערב עם מחשבת האדם.

2. האדם מחויב להשיב אל ליבו את התמצית היוצאת מההסתכלות השכלית ולהוליד בקרבו השתוקקות למה שלמעלה מכל מדע וחשבון אל עצם כבוד ה' שלא ניתן להיאמר.

לפי גישה זו ישנה בנוסף להסתכלות השכלית והמדעית בבריאה, גם עבודה של ממש עם עצם הנשמה, וישנם דרכים מעשיות לעוררה בעצמה, ע"י שהאדם מפנים את השגב וההפלאה של אוא"ס ואת ביטול ההוויה לעומתו, וכך האדם מתמלא בעומק זיו הענוה ומבטל בקרבו את כל התשוקות הנפרדות מרצון ה'.

כמדומני שהרב בעצמו הכריע, ויסד את תורתו, על הבנה המשלבת בין שתי גישות אלו ומאחדת אותן בצורה מופלאה.

הרב רואה בגישה הראשונה בית קיבול והיכל שנצרך להקדימו למחשבה הראשונה בשביל לבסס את הרגשות המציאות וההוויה בצורה שלמה ומפותחת, וכן בשביל לפתח את העולם ולפעול בתוכו, אך כל זה דווקא ע"י ההבנה הפנימית שהעיקר היא הגישה השנייה שאין שם דבר מבלעדי האלהות, וממילא הגישה הראשונה בעצמה הולכת ומזדככת ע"י הבנה זו.

פלא יועץ

כאשר ה' יתברך מצווה אותנו לאהוב אותו, הוא בעצם מצווה אותנו להיות שותפים לאותה המגמה האלהית הפנימית של העולמות.

וכך כותב ה"פלא יועץ"[13]: "ויש מין אהבה אחרת הבאה מצד השכל והיא נקראת אהבת הרוממות, כי מי שיש בו שכל טוב שמכיר מעלת האיש השלם וליבו חפץ בשלמות אוהב את האיש השלם על שלמותו אהבה עזה, ועל אחת כמה וכמה, שיש לאהוב את הבורא יתי' שהוא השלם האמתי בכל מיני שלמויות בתכלית השלמות, אבל אהבה זו לא יתכן אלא בדומים שחפץ בטוב והולך בדרך טובים ולכן כל מה שירבה האדם לעסוק בתורה ולקיים מצוותיו כאשר הוא יתברך מקיימם, לפי שפקודי ה' ישרים וילך בדרכיו יתברך, כן תתרבה אהבתו אליו על

שלמותו, וכל אשר ידיו תרפינה מן התורה ומן המצוות, כן יהיה נסוג אחור מאהבת הבורא. אם מצד שאין לו דמיון עם הבורא, ועוד שעוונותיו הן הם המסכים המבדילים בינו לבין אביו שבשמיים והם המקטרגים והמשטינים שמערבבין את מוחו ברבות מחשבות עד שלא יזכור או שלא יוכל להתמיד במחשבתו באהבת בוראו".

הציווי על ההתבוננות התמידית בהנהגת ה' את בריאתו יכולה להתקיים באמת רק מתוך קיום התורה והמצוות, שכן אין אהבה אלא בדומים, ולכן דווקא ע"י קיום המצוות וההתעלות העצמית לטוב ה', ניתן באמת לחזות בו בגלוי ע"י ההתבוננות הישירה בבריאתו ובאורו המתגלה על ידה.

בעומק, ההתבוננות והאהבה הם בעצם הדרישה להדבק במידותיו יתברך, "מה הוא רחום אף אתה" וכו', אותה הדבקות במידותיו איננה רק חיקוי חיצוני, אלא שע"י רוב ההתבוננות בטוב ה' ובשלמותו האדם נתבע מעצם נפשו להתאמה אמתית מעומק חייו אל אורו יתברך, ומתעלה עם נפשו ונשמתו לחיות חיים של רצון טוב המחובר לרצונו יתברך.

...

כפי שכתבנו בפתיחה, מצוות אהבת ה' היא הלב והחיות של כל המצוות כולן, וכאשר איננו זונחים את התוכן המרכזי והמהותי השוזר את התורה כולה, קיומה מתחיל לקרום עור וגידים ולאט לאט הולכים ומפנימים איך כל פרט ופרט שבה מעורר ומאיר את נקודה עמוקה זו.

שמים לב איך כל הדרכות חז"ל לגבי סדר היום של היהודי בג' תפילות ומאה ברכות (לפחות) מטרתו ליצור "אטמוספרה" מיוחדת או "קרקע פורייה" שמטרתם להצמיח ולגדל את אור האהבה שבלב היהודי אם רק ילמד להפעיל את נקודת ההתבוננות ולהצית באותה ההצתה המועטת את ליבו ונפשו בבחירה אמתית.

"וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול סלה
באמת, באהבה,
להודות לך ולייחדך באהבה
ולאהבה את שמך
ברוך אתה ה'
הבוחר בעמו ישראל
באהבה"

הערות

1. מ"ב חלק א, ביה"ל ד"ה הוא כלל גדול.
2. משנה תורה, המדע, הלכות יסודי תורה פ"ב.
3. בספר המצוות הרמב"ם מונה את ההתבוננות בתורה כמביאה לאהבת ה', ומסביר הרא"ם שע"י עשיית המצוות יזכור האדם את המצווה ויבוא להתבונן בבריאתו. (אולם הרב אוהד קרקובר סובר שבנוסף על ההתבוננות בבריאה יש לרמב"ם גם מקור מיוחד לאהבת ה' בהתבוננות בחכמת התורה מצד עצמה שהיא למעלה מהאהבה שע"י ההתבוננות בנבראים, אך נראה לי שזו קשורה יותר למושג דבקות שלמעלה ממושג האהבה השייכת דווקא לשניים המתאחדים, ובדבקות שבתורה אין כ"כ שניים..)
4. פתיחת שער הבחינה.
5. פרק שלישי.
6. פרק שישי.
7. דרך מצוותיך עמוד מ"ה.
8. אורות עמ' קכב.
9. תניא עמ' סא.
10. תניא לק"א פרק ה.
11. תורה אור עמ' מז.
12. עין אי"ה ברכות ה פרק שישי י"ז.
13. פלא יועץ אות א'.